

КОЛОНКА НА РЕДАКТОРА

АНГЕЛ ДЮЛГЕРОВ ЛЮБОВ

Едно мило, бих го нарекъл възрожденско тържество по повод новата книга на Веселина Цанкова напомни, че в днешните изпитания творците на словото са натоварени с още по-тежко бреме: липсата на любов.

Смутена от голямото внимание, но накрая озарена от възможността да изповяда себе си, Веселина прочувства присъстващите с любовта си към всичко родно, което бяхме позабравили. С милите си думи тя успя да възстанови упованието ни в безусловната вяност към предтечите; трепкащата интонация на гласа ѝ разкри един друг свят да живееш в полза на отечеството и на отговорност един за друг.

Словото на Веселин изк им смисъл на личното изживяване, потърси дълбоко скритото в дълга на всеки да придаде смисъл на случващото се. Сякаш искаше да ни каже: ние не бихме могли да видим Бога с очите на нашата преходност, но ще Го усетим само тогава, когато го приемем като силата на любовта в собственото си сърце...

Вероятно малко преди края на живота ще ни попитат, какво сме сторили против мизерията на нашия век, но няма да е много онова, което сме могли да направим. Може да ни запитат, какво сме разбрали от неговите водещи идеи и кои от заблудите му сме оборили, а ние би трябвало честно да отвърнем, че сме изостанали с цели поколения от развитието, без опора в собственото мислене и безпомощни спрямо въпросите, пред които сме били поставени.

Защото не сме се обичали – с онази всепрощаваща любов на смиреннието и благочестието, на уважението към инакомислещия.

Зад простичката образност в думите на Веселина се криеха огромни асоциативни пространства – които днес трябва да преоткриваме и вдълбочаваме наново, за да могат в някакъв чудодееен миг да отварят нашите сетива за неизразимата любов. Словото на писателя не е само това, което подлежи на майсторска направа и професионална реализация, то трябва да бъде и сърце, в което е вложена душата. Тоест литературата е и Катарзис.

Бог да я поживи Веселина! За да имаме все още светлина пред себе си...

ЛЮДМИЛА СТОЯНОВА СТО ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ЯНА ЯЗОВА ЗА “ФЕМИНИСТКАТА” ПЕРСПЕКТИВА В ТРИЛОГИЯТА “БАЛКАНИ”

Без да изпадам в крайностите на феминистката методология, в тази статия ще се опитам да осветя романовата трилогия “Балкани” на Яна Язова именно като литература, сътворена от жена. Полът на авторката е сложил отпечатък си върху характерната за трилогията стилистика, но още по-силно е повлиял върху сензитивността на сказа и специфичната перспектива, от която е разкрита националноосвободителната борба.

Писателката изпитва истинско феминистко удоволствие от онези сцени в сюжетния спектакъл, които обективират ролята на българката в националноосвободителната епопея. Тя изследва с изключителен интерес ролята на собствения ѝ пол във възрожденската ни история. Макар да не пренебрегва темата за женствеността и властта на чувствените инстинкти, романът е далеч от

онези исторически четива, които свеждат участието на жените в сюжетния разказ до техните тела. Художникът у Я. Язова наистина не се отказва да се любовува на женската красота и нейната власт над мъжете – женствеността е особен обект за мъжкия поглед в трилогията (Срв. епизодите, посветени на монахинята Серафима и персийката Сурея). Родовата диференцираност на персонажите обаче е несводима до нейния чисто анатомически смисъл. Тази диференцираност е повече ключов термин в белетристичното изследване на героини жени, чийто фундаментален импулс е патриотизмът.

Много повече от писателите мъже Яна Язова се интересува от социалните и психически разлики между мъжете и жените, прегърнали патриотичната идея. Същевременно тя набляга и върху

На стр. 10

ДАНКА СТОЯНОВА

БЪЛГАРСКАТА КОЛЕДА

Най-големият християнски празник за всички християнски народи – Рождество Христово, е станал вече всеобщ празник. Той се свързва с началото на Новата година, а неговите символи – Коледна елха и добрият старец Санта Клаус – Дядо Коледа, се разпространяват почти по цялото земно кълбо. Общите обичаи у различните народи могат да показват общо наследство от общ произход или наложени влияния от друг народ или народи.

Имайки предвид, че всеки народ има свои обичаи, с които той до известна степен се отличава от другите, и това, че ние – българите, сме с древно присъствие във физическото и културно пространство на човешките цивилизации, повече от необходимо е днес да знаем кой е българският Дядо Коледа.

От хилядолетие българите са празнували Деня на зимното слънцестоене – Идинак, като ден на Новата година. Сред обредните средства, свързани с честването на този най-голям празник на българите в миналото, особено място заема дряното дърво, дрянските цветни пъпки в “мълчаната вода”, дрянските клончета с цветни пъпки за украса на ту-

тманици, обредни хлябове и банници, дрянени пръчки, украсени за сурвакници, дрянени тояжки за полазниците и др. Един от тези обреди представлява окичването на цяло истинско дряново дърво и игрите около него. До днес в някои места е запазен обредът “пеене на пръстените” само край окиченото дряново дърво. След приемане на християнството, тези обичаи към деня на зимното слънцестоене Идинак, по настояване на църквата били изместени няколко дни по-късно на Рождество, когато ставало тържественото честване на Коледата.

Коледната елха като обичай в този си вид е възникнал много по-късно в Германия с приемането на Християнското вероизповедание. Днес германската Рождественска Коледна елха е разпространен обичай навсякъде по света. Но, ако не е ясна връзката между елхата окичена или не с раждането на Христос, както и връзката ѝ с произволно избрания ден – 1 януари за Нова година, то за българите според Д. Д. Съсело в българските обичаи “...съвсем е ясна и изрично посочена връзката между дряното дърво както с Деня на зимното слънцестоене – Идинак,

На стр. 3

Худ. Севда Драгнева - Спомен от Мароко, масло

ГЕОРГИ ХОДЖЕВ

ЗА ТРАНСПЕРСОНАЛНАТА ПСИХОЛОГИЯ

Нещо като далечен отглас от далечната 1980 г. отново днес проговори в сърцето; смесиха се реални преживявания и един проблем, изправил се пред мен. От две години бях направил едно – още едно – усилие, за кой ли път да се отдели от родния си град. На гара Горна Оряховица се срещнах с Димитър Войнов-баща, днес художник от европейска величина. Времената бяха такива, че тогава литература, особено в областта на модните тенденции в изкуството, която днес залежава по щандовете, беше изобщо недостъпна. И през “иглени уши” художници като него или Стоимен Стоилов – после носител на Хердери награда, в редките случаи,

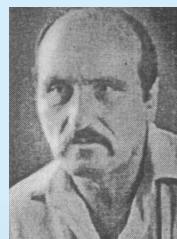
когато “излизаха навън”, вместо модни сурогати си купуваха книги и албуми на художници, които бяха върхове на изкуството през миналия век... И днес съм им благодарен – благодарение на тях се запознах със Мишел Лейрис, Френсис Бейкън, Луис Ромеро, Борхес, някои моменти от живота на Лорка преди гражданската война (виж есето ми за смъртта) и детайлно със Салвадор Дали. И на двамата благодаря за доверието в онези времена...

Когато прочетох някои страници за идеите, които Тимъти Лири внушава на Салвадор Дали в процеса на създаване на психоделичното изкуство, през иг-

На стр. 8

АНТОЛОГИЯ „МАНУСКРИПТ-КИЛ”

Водещ рубриката Красимир Машев

ЕМИЛ РУПЕЛ

СЪВЕСТ

“Там близо край град София
стърчи аз видях черно бесило.”
Хр. Ботев

Бесило няма!
Има страшен мах
на някакво крило от лъч и ярост.

И всички сънища се пръскат в прах.
Два сини пламъка в кръвта ни шарят.

Отмятаме завивките.
Над нас Балканът бърчи мрачно чело.
Задаваният търси своя глас.
Страхливецът намира малко смелост.

И някъде високо над това
крилото удря здрачината бледа.

И всяка сутрин русата глава
от изток се надига – да ни гледа.

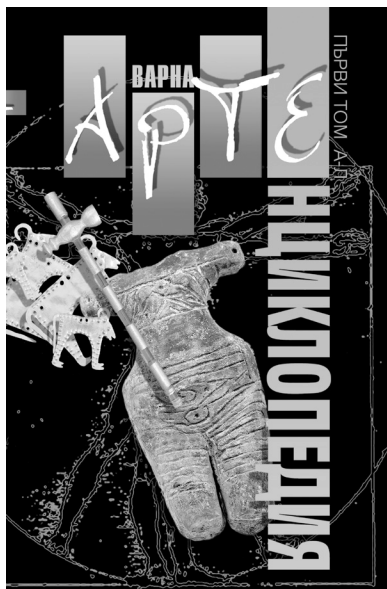
СЪВЕСТИ
Там близо край град София
стърчи аз видях черно бесило.
Хр. Ботев

Бесило няма!
Има страшен мах
на някакво крило от лъч и ярост.
И всички сънища се пръскат в прах.
Два сини пламъка в кръвта ни шарят.
Отмятаме завивките.
Над нас Балканът бърчи мрачно чело.
Задаваният търси своя глас.
Страхливецът намира малко смелост.
И някъде високо над това
крилото удря здрачината бледа.
И всяка сутрин русата глава
от изток се надига – да ни гледа.

КУЛТУРЕН КАЛЕЙДОСКОП

ИЗЛЕЗЕ ПЪРВИЯТ ТОМ НА „АРТ ЕНЦИКЛОПЕДИЯ ВАРНА“

Културната памет на Варна в проект на Петър Тодоров и Издателство МС - Варна

В дните преди Коледа 2012 излезе първи том на „АртЕнциклопедия Варна“, в рамките на многогодишния енциклопедичен труд на Издателство МС. Финансиран от Община Варна по програма „Варна – територия на творчеството“, проектът на престижното издателство е част от кандидатурата на Варна за културна столица на Европа през 2019 година.

Това е първата в България енциклопедия на тема изкуство, свързана с творците на Варна – писатели, поети, режисьори, драматични, оперни и куклени артисти, музиканти, архитекти, художници, журналисти и пр. След първия том на „АртЕнциклопедия Варна“, чийто показалец е разработен според презимената от А до Л и съдържа повече от 3400 речникови единици, се очаква вторият том от Л до Я. „АртЕнциклопедия Варна“ е отпечатана на луксозна хартия в Колор принт ПАК – Варна.

Масштабният проект „Енциклопедии Варна“ включва: „АртЕнциклопедия Варна“ (3 тома + Архитектура); „Материалният свят на Варна“; „Природата на Варна“; „Духовният свят на Варна“ и „Образование“ (2 тома, 2010 – 1 том). Петър Тодоров – отговорен редактор на издателството работи с екип от над 60 научни работници, историци, краеведи и журналисти, фотографии, картографи, дизайнери.

Намеренията на издателите са през следващата година да бъдат отпечатани както следващият том, посветен на варненската култура, литература и изкуства, така и томът за варненската архитектура: паметници на материалната култура, артефакти, градоустройствени проекти, конкурси, фестивали, музеи, молитвени домове, стотиците символни сгради и паметници, битките за Варна и морската битност на града...

Енциклопедиите, предназначени за широк кръг читатели, безспорно ще имат огромен принос за изследването, осмислянето и съхранението на културната

памет на Варна.

Очаквайте премиерата на първия том на „АртЕнциклопедия Варна“ през януари 2013 г.

ВИОЛЕТА ТОНЧЕВА

„ЛЕШНИКОТРОШАЧКАТА“ ОТНОВО НА ВАРНЕНСКА СЦЕНА

На 3 декември от 18.00 ч. на коледната сцена се случи чудото, което очакваме от всяка красива приказка, особено ако тя се казва „Лешникотрошачката“. Без нея Коледата не е истинска. „Лешникотрошачката“ бе поставена от известната българска балетна режисьорка доц. д-р Желка Табакова за Варненската Коледа в края на миналата година и сега иде ред отново да се потопим в нейната възшебна атмосфера.

Оригиналното в постановката е, че без да променя концепцията на Петипа и Чайковски, Желка Табакова извежда Майката, Бащата, Клара и Дроселмайер в една обща сюжетна линия. Всеки персонаж носи своите характеристики, като в испанския, арабския, руския, китайския танц и пасторала хореографката внася нова драматургична натовареност. Вместо класическия кадрил и па де грас, в танците на родителите са включени елементи от салса и танго. Няколко цитата от „Спящата красавица“, замислени като малък каламбур а ла Петипа, предлагат допълнителни нюанси

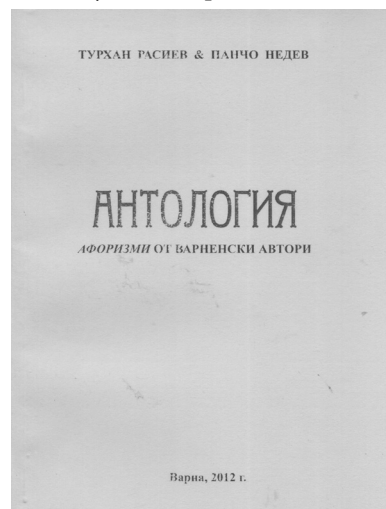
в хореографията. За своя прочит на „Лешникотрошачката“ хореографката бе удостоена с престижната награда „Варна“ 2012.

Безспорна заслуга за въздействието на спектакъла имат сценографската визия и великолепните костюми в стил ар деко на дизайнера Геннадий Иванов-Гендони. Зрителите особено харесват неговото модно дефиле, вписано елегантно в спектакъла.

На 4 декември бе поставена „Ернани“ с диригент Светослав Борисов, Ивайло Михайлов (Ернани), Евгений Станимиров (Гомес да Силва), Венцеслав Анастасов (Дон Карлос) и Линка Стоянова (Елвира), а на 6 декември се състоя Празничният концерт с джаз, фламенко и етно музика на „Акустично трио 3000“ (вируозните китаристи Иван Лечев, Цветан Недялков и Веселин Койчев) и Симфоничния оркестър при Държавна опера Варна, с диригент Красимир Къшев.

ПЪРВА АНТОЛОГИЯ С АФОРИЗМИ ОТ ВАРНЕНСКИ АВТОРИ

На 9 ноември 2012 г. от 18.00 ч. в Клуба на варненските писа-

тели на ул „Крали Марко“ № 1 бе представена Антология с афоризми на 20 пишещи варненци. За Милен Миланов и Йордан Бъчваров това е и литературен дебют в книга, а Славейко Чамурлийски на 73 г. оповести, че за първи път пък чете пред публика.

Самата книга е „Самиздат“, авторите сами са платили изданието - отказали са им от общината, а нито един варненски бизнесмен не ги е подкрепил. Панчо Недев, който оповести, че не той е издател, а това са самите автори, е успял да намери начин да отпечата книгата от 90 стр., а Петър Кос-

рна. На събитието присъстваха много приятели и почитатели на Веселина Цанкова. Книгата ѝ „Повестница“, посветена на варненския комита Панайот Карамфилович, отдал 20 г. от живота си на македонското освободително движение, участник в двете балкански войни и Първата световна война, представи Ангел Дюлгеров. Приветствени думи отправиха още д-р Малко Илиев и доц. Людмила Стоянова. На авторката беше връчен поздравителен адрес от Сдружението на писателите – Варна.

Кама, пожълтели комитски снимки, няколко писма и изрезки с трагични съобщения от вестниците, един златен джобен часовник и една песен, израз на болката народна, прокървяла от случилото се с достойния българин - само толкова е останало в семейния архив на фамилията от бурния и смислен живот на Панайот Карамфилович, отдаден за свободата на Македония. Книгата на Веселина Цанкова „Повестница за един български войвода“ разказва увлекателно и на прекрасен български език за Демирхисарския околийски войвода Панайот Карамфилович, чийто живот е сюжет, проектиран върху почти цялата история на македонското освободително движение у нас. За тази книга не са нужни специални уговорки. В тежките изпитания, пред които сме изправени днес, с още по-тежкото бреме - съмнението в собствената екзистенция, Веселина Цанкова намира упование и вяра за пребъждането на българския дух в усилието да измъкне от забвение живота на един от многото безименни храбри българи, посветили се на родолюбивата кауза. Веселина Цанкова е използвала богат архивен и снимков материал, цитирани са непознати досега източници и свидетелства, но най-важното – пише със съзнанието на човек, който вярва, че разказът му има своите читатели и прочетеното ще покълне като ново и силно родолюбиво чувство в сърцата на българите.

А.Д.

“ЦИГАНСКО ЛЯТО” СТОПЛЯ АРТ ПРОСТРАНСТВОТО “ТЕДИ”

Да се сгрееш в една от интересните и предизвикателни варненски галерии е възможно и чрез поглед към новата експозиция. До 22 декември “Теди” пази „Циганското лято“. От цяла България галеристката Йорданка Торнева е събрала произведения на именити автори, рисували по избраната от нея тема - Димитър Чолаков от Търговище, Атанас Атанасов, обичан и познат във Варна, Долорес Дилова, варненската Мария Чакърлова, Милко Божков, проф. Десислава Минчева, Калина Тасева, проф. Ивайло Мирчев, Емануела Байракова – продължителката на изтъкнатата варненска художническа фамилия Попченчеви, Христо Панев

от Велико Търново, Иван Узунов, Ангел Василев от Пловдив, Росен Рашев-Рошпака, Сули Сеферов, Ради Неделчев.

“ЛАРГО” ОТПРАЗНУВА 4 ГОДИНИ С ИЗЯЩЕСТВО

На 27 ноември 2012 г. Арт Галерия „Ларго“ навърши четири години от създаването си. Празникът бе отбелязан с изложба-миниатюра и малък формат „Чарът на малките неща“. Авторите, които се представиха, бяха Владимир Киров, Володя Кенарев, Лора Маринова и Юлиан Йорданов – утвърдени приятели на галерията.

Седемдесет и първата поред експозиция съчета празник, усещане за предизвикателство, своеобразно предлагане на авантюра. Всичко се постига чрез миниатюри, които разказват истории с артистична пестеливост, вглъбяване, прецизност, търпение и вяра в доброто и светлината.

“АРТ МАРКОНИ” ИЗПРАТИ ПЪРВИ РОЖДЕСТВЕНСКИ ПОЗДРАВ

“Усещане за празник” създават до края на януари през Новата година именити художници в галерия “Арт Маркони”. Ваня Маркова отново спазва традицията да стопли сърца, приятелства, познанства с артистичен поздрав преди Коледа. Имена като Ангел Атанасов-Ачо, Антон Антонов, Атанас Андасаров, Васил Петров, Васил Карадимов, Валентин Петров, Димитър Манолов, Емилия Бояджиева, Евстати Маринов, Ивайло Евстатиев, Илиян Пеев, Йоана Калудова, Камен Кисимов, Любен Пашкулски, Маргарита Войнова, Огнян Георгиев, Павел Митков, Петър Андреев, Петър Петров, Петя Димова, Румен Михайлов, Румен Желев, Светлин Ненов, Севда Драгнева, Сейфетин Шекеров искрят преди сакралните дни, със светлина и позитивизъм припомнят преминали тук срещи и обещава новии възвращения.

Отиващата си година в цифри и факти изобилства с премиери на книги и изложби. Своя дебют споделиха Станка Бонева с поетичната си книга “Засей ми море”, Никола Анков – „Епистоларно с капчици от роза“, Живка Иванова – „Вторникът е зелен“, единадесет автори в сборника разкази “Единадесет свята”. Творчески прощъпулник направи Иванка Краева. Арт пространството приюти словесните откровения и на Валери Станков, проф. Сава Василев, Галина Иванова, Екатерина Митева, Павлина Йосева.

ТАТИНА МЛАДЕНОВА

СЪОБЩЕНИЕ

На 15 януари 2013 г. от 18.00 ч. в залата на Радио Варна ще бъде представена книгата на Виолета Христова “...каза тя. И слезе от небето”.

Заповядайте!

ТАТИНА МЛАДЕНОВА

МЛАДА ЦИГУЛАРКА ПРЕНЕСЕ СЛАВАТА НА ВАРНЕНСКАТА МУЗИКА ОТВЪД ОКЕАНА

Боряна Попова е едно очарователно българско момиче, поело към света на музиката в Лос Анжелис само на 6 години от Варна. В началото на 2007 г. Боряна печели стипендия за магистърска програма в един от най-престижните университети в мегаполиса - Калифорнийския университет UCLA. През 2009 г. завършва магистратура и след успешно прослушване е приета за докторант към същия университет. За прогреса и всеотдайността си към университета Боряна е наградена със стипендии от фондация Глук, а фондация Маестро ѝ предоставя възможността да свири на инструмент с особено високи качества.

За докторската си степен пише дисертация по тема, близка до нея и България - за френския композитор от български произход Андре Букурещлиев. Разработката "Нотационни и изпълнителски проблеми в струнния квартет на Андре Букурещлиев. Мироар 2 пет пиеси за струнен квартет (1989)" е вече част от богатата колекция на библиотеката на Калифорнийския университет в Лос Анжелис.

Специално за в. КИЛ Боряна сподели:

- Боряна, разкажи ни за дисертацията си за Андре Букурещлиев и защо избра да пишеш за него?

- Андре Букурещлиев е български пианист, композитор и писател, който през по-голямата част от живота си живее и твори във Франция. Там е смятан за един от най-големите авангардни композитори, наравно с Пиер Булез. Букурещлиев допринася изключително много за развитието

на сериализма, атоналната музика, електронната музика и е създател на така наречената "отворена" форма. Написал е много статии, насочени към популяризирането на съвременната музика. Като виден парижки интелектуалец, приятелският му кръг се състои от хора като Пиер Булез, Умберто Еко, Лучано Берлио, Джон Кейдж и др. Написал е книги за Шуман, Шопен, Бетовен, Дебюси и Стравински.

За Букурещлиев научих от моя преподавател в университета Гийом Сутре, който е французин. Когато разбра, че съм българка, ме попита дали съм чувала името Букурещлиев. Каза ми, че той бил написал произведение за техния квартет Изай и че е много известен във Франция. Нямах как личността на Букурещлиев да не предизвика интерес у мен. Имах възможност да разгледам някои от партитурите му, напомнящи на изключително графични архитектурни чертежи. Той използва своя собствена, нетрадиционна нотация. Музиката му е много експресивна, картинна и вълнуваща. В момента във Франция съществува фондация на неговото име, която спонсорира млади и талантливи композитори. Предложението да посветя докторската си дисертация на Андре Букурещлиев дойде от професора ми. Той много искаше да изгълним пиесата, която Букурещлиев посвещава на Изай квартет - Miroir 2 (Fr.) на финалния ми докторски рецитал. Така се роди идеята за темата на дисертацията, която включва раздел за живота, произведенията и книгите му, за Мироар 2, където анализирам всяка една от петте

пиеси поотделно, включени са и интервюта и разкази на Гийом Сутре - първи цигулар на квартет Изай, и на Люк-Мари Агуера - втори цигулар на квартет Изай.

- Какво е мястото на съвременната класическа музика в нашето общество?

- Написаната в края на XX и началото на XXI век музика е отражение на самото общество и

на промените в него. Музиката е реакция на това, което се случва в природата, в политиката, в религията, в космоса, в цялостното ни възприятие за света. Промяната започва най-вече в края на Втората световна война. Тогава симфониите на Хиндемит, Онегер и Шостакович смело откриват пътя към атоналността, а преди това Шьонберг вече композира, използвайки своята 12-тонова система. По-късно авангардните музикални произведения се раждат в знак на протест и несъгласие с политически решения, като бомбата в Хирошима, войната във Виетнам, унгарската революция от 1956-та година. Вече има и

произведения, написани по повод на атентатите от 11-ти септември. Всичко това води съвсем естествено до пълното разрушаване на музикални средства като формата, хармонията и мелодията. Но пък, от друга страна, техническите възможности на инструментите се обогатяват изключително много. Музикантите са принудени да възпроизвеждат най-разнообразни звуци, шумове и имитации на сирени, хеликоптери, самолети, рушене на сгради, горящи предмети, крясъци на хора и т.н. В същото време има и композитори, които продължават да творят, използвайки традиционните композиционни и технически средства. А пък изчерпването на всякакви музикални идеи води до създаването на така наречения "минимализъм", който по-късно оказва влияние върху новите стилове в електронната музика и поп музиката.

- Има ли по-достъпен начин широката публика да открие и да разбере новата музика?

- Не е лесно да се обясни на слушателите, че музиката на Пендерецки например не е просто безцелно "скрибуцане", а е провокирана от неговите търсения за един по-експресивен музикален език, който да възпроизведе в звук явления като хаос, паника, страх, истерия. За да се изясняват тези неща на слушателите много важно е изпълнителите да бъдат и добри комуникатори. Едно от културно-променящите се постижения на съвременната музика е, че отваря съзнанието и ушите ни към света, помага ни да осъзнаем красотата, която е около нас в звуци, които при други обстоятелства бихме

нарекли шумове. Това е част от гениалността на Джон Кейдж - по някакъв начин светът се превръща в различно място, когато слушаме неговата музика. Дълбокото въздействие на музиката на Янис Ксенакис, Щокхаузен или Лучано Берлио е нещо, което отваря огромен резервоар от чувства и врати към възприятията ни. Без постиженията на класическия авангард поп музиката изобщо нямаше да бъде същата благодарение на електронните мечти и експерименти на Щокхаузен и неговия новаторски подход как да използва студиото като музикален инструмент, откритията на Стив Райш, Филип Глас и минималистите, работещи с "tape loops", фази (музикална форма, която използва изместване на една от двете музикални вълни чрез забавяне или забързване до достигане на нова фаза) и ритмични комплекси. Голяма част от великата, радикална музика от последните 100 години заобикаля условностите и интелекта, за да се насочи директно към същината на звуковата мощ и да ни разтърси. Казват, че колкото по-малко знаем за Моцарт и Шуберт, толкова по-пряко разбираме звуците, създавани от композиторите днес. Съвременната музика има какво да ни каже, ако имаме уши да я чуем. Благодарение на новото поколение млади композитори, съвременната музика се опитва да промени света. Композиторите не могат да устоят на днешните основни теми - политика, тероризъм и религиозен екстремизъм, създавайки произведения, отправящи силни и директни послания към публиката.

От стр. 1

така и с всички обреди, свързани с честването на този ден като първи и особен у българите, както с установени и строго спазени обичаи, така и във връзка с всички други обреди и чествания на всички лични дни при едно съвсем особено времечислене, каквото е българското.

Ако Коледната елха, т.е. използваното дърво, има германски произход и немците за пръв път са свързали елхата с Християнското вероизповедание, то самият обичай е много по-древен, което обстоятелство допуска, че немците са го знаели и са го преобразили, променяйки дървото с елха. Но кой е всъщност добрият странник - Дядо Коледа?

Както е известно днес добрият дядо Коледа, който раздава подаръци на послушните деца, е Santa Claus, Pere Noele във Франция, Sinter Klaas - в Холандия, Papa Noel - в Испания, Дед Мароз и св. Андрей - в Русия. Общоприето е схващането, че първообразът на този старец е всъщност историческа личност - св. Никола Мираликийски, роден 270 г. от н.е. в Патара-Ликия, Мала Азия (в днешна Турция). Още като малък наследява голямо богатство, което раздава на децата и бедните. Източноправославната религиозна традиция го почита като покровител на море-

плавателите, тъй като според една притча, по време на силна буря в морето, спасил с молитви моряците от кораба, с които пътувал към Божи гроб. Св. Никола умира на 6 декември 345 г. от н.е. и Християнската църква го почита и до днес на този ден.

В началото на XVII в., когато холандски преселници в Северна Америка основават колонията Ню Амстердам (Ню Йорк) те донасят тук холандските традиции за честването на празника. Така от английското Сейнт Николас и холандското Синтер Клаас се получило днешното Санта Клаус - белобрадият старец с червени дрехи, който носи чувал с подаръци, изработени от джуджетата му в неговата база на Северния полюс. От 1931 г. концернът „Coca Cola“ ползва образа му в рекламната си кампания да кара тирове с кока кола. Така житието на св. Никола става още по-популярно, когато на 23.XII.1823 г. в Нюйоркския вестник „Sentinel“ е публикувана поемата „A visit from St. Nicolas“ от Климент Мур, в която авторът разказва за идването на св. Никола сред хората и за добрините, които той върши за тях, след което започва да се употребява и от много други автори.

Следователно, образът на до-

БЪЛГАРСКАТА КОЛЕДА

брия старец Санта Клаус (Дядо Коледа) е синтез от древните предхристиянски религиозни вярвания на народите, населяващи Балканите, като върху тях е "присаден" историческият образ на Никола Мираликий, впоследствие канонизиран за светец от Християнската църква, а датата 24 декември е канонизирана за рожден ден на Исус Христос във II-ри век от н.е. от папа Телесфор, който бил от тракийски произход. Дотогава Рождество Христово се чествало в различни дни от годината.

В българската митология и времемброене 24 декември е денят на зимното слънцестоене - Идник и оттогава денят започва да се "ражда", да "расте". Първите дни след тази дата са носители на особен сакрален заряд за народите от предхристиянската епоха. За тях на 24 декември се раждала Новата година. Това е българската Бъдни вечер (оттам названието на дървото, което гори цяла вечер в огнището - бъдник), когато в народните песни се пее "Бог се роди, Коладе, тази вечер, Коладе, Бог се роди, млада Бога, Коладе".

Ако в западните чествания, връзката между Санта Клаус и Исус Христос е неясна, то връзката между "Коледа Бога" и "Млада Бога" е очевидна. За това свиде-

телстват и историческите летописи.

Един малко известен български родолюбец и историк, живял по времето на Отец Паисий Хилендарски - Йовчо Тревненски, в своя "Летопис и родословие" пише: „Българите бяха прогонени от Траян Римски и пак се върнаха в годината 489 от н.е.“. Още по-интригуваща е историята, написана от друг възрожденец - йеросхимонахът Спиридон Габровски: "След Бладили настана крал на име Колад... И когато се роди първият негов син - Болг, накарал целият народ по всичката негова земя да тържествува и празнува в месец декември 24-ти ден, и като се гощаваха пееха: Бог се роди Коладе, тази вечер, Коладе!" Даже и до днес съществува този празник у българите. И кръстиха се българите, обаче този древен езически обичай не забравиха...

Болг завоюва Тракия, Македония, Далмация, даже до Бяло море и до Рим... И оттогава илириците се нарекоха болгари, а не както някои смятат, че българите са дошли от Волга." Спиридон Габровски ни дава и датата на царуването на Коледа - 763 г. пр. н.е. Тук връзката между Коледа и Рождество Христово привидно липсва, тъй като Коледа е живял осем века преди Христос, но съществува връзката Коледа-Младенеца (Млада Бога).

Още един интересен факт, имайки предвид времето, в което се е родил Бог според българските възрожденци, е, че в 758 г. пр. н.е. (т.к. няколко години преди раждането на Младенеца Бога) пророк Исаия предрича раждането на Библейския Младенец.

От всичко изложено дотук, става ясно, че единствено българите са успели да съхранят своите древни традиции - Бъдни вечер, Коледов ден, Коледуване, да ги предадат на потомците и заедно с образа на Млада Бога и Коледа, да ги изведат от рекламния бизнес със спекулациите му, разкривайки истината за древното божество на мегалитните народи, от които водим произхода си. Запазените днес старинни български обичаи сочат пълно и не само външно, но и вътрешно единство, изразяващо се в схващанията за Върховното единство на троенето и за особено времеизчисление, каквито не се срещат никъде другаде. Българските празници и обичаи са паметта за древните ни корени по Пътя ни през хилядолетията, които сме извървели като народ и са неоспоримо доказателство за високия духовен ръст и превъзходство на българския духовен гений.

* Със съкращения.

ПОЕТИЧНИ ПАРАЛЕЛИ

ТУДОР АРГЕЗИ (1880-1967)

Големият румънски поет Тудор Аргези е роден на 21 май 1880 г. в селце от планинския подкарпатски окръг Горж на десния бряг на река Олт. Малица у нас познават творчеството му, но прочетеш ли го веднъж, се сродяваш духовно с него, заживяваш с мислите и образите му. Стиховете му са прозрачни като извор, звънливи като нежна музика. Те прославят обикновения човек и румънската природа. Наситени са с любов и светлина, искрят с всичките багри на богатата му палитра. Поетът възпява с блестящия си талант и ненадминато майсторство човека - творец на земното щастие. Тудор Аргези е автор на книгите: "Необходими думи" (1927), "Вечерни стихове" (1935), "Сто и една поема" (1947), "Песен на човека" (1956), "Листа" (1961), "Лирика" (1964) и др.

Голямото му сърце спира да тупти на 14 юли 1967 г.

Представяне и подбор на стиховете: Симеон Илиев

ЗАЩО ДА СЪМ ТЪЖЕН?

Защо да съм тъжен? Прекрасна е моята есен,
а залеза пълен с гергини и булчинска песен.
В прозорците - погледи сини -
надничат бръшляни, почукват глицинии.
Щом нежното булчинско цвете развърже гerdани
зелени,
голямото слънце се спира тогава при мене.

И нежност, и свежест се сбират в лирично единство,
тъй както при сватба, кръщавка, моминство.
Защо да съм тъжен? Нали днес планетата кротка
ме носи сред рой светлини като дунавска лодка.
От тежките книги усмивка поглежда към мене
и пориви нови се будят във моите вени.

Над парка листата от клоните падат без сила -
слана ги сланила и черна ръжда поръжила.

И чувам любовната песен - от век едносъща -
на гълъби, спрели спокойно на моята къща.
Зорници искрящи събирам през нощите лунни,
зорници, подобно опашки на млади пауни.
Лежи самотата до мен като кученце свита,
лежи и мълчи, с одеяло кафяво покрита.

Понявга се буди, нечакано пита с глас морен:
"Ти с мен ли нощуваш, все тъй ли си слаб и
покорен?"

Понявга се вдига, излиза за малко на двора,
но бързо се връща, побягва от птици и хора...

Защо да съм тъжен? Затуй ли, че глината скромна
не мога с цигулков напев да извая на стомна?

И къща си имам - богата - сред хлад и треви.
Защо да съм тъжен? И все пак тъгувам, уви!
Превод Н. Зидаров

О, ХИПЕРИОН!

Над моя дом застанал, най-пъргав сред звездите,
стоиш - светец и брат, рождение на мъглявините.
Ти, своя час дочакал, трептиш в нощта далече,
от вси злини ме браниш, от мен, уви, най-вече.
Със своята закрила, с любов несподелена,
лекуваш мойта болка, безмълвна и студена.
Рулото синьо вечер, небесно, кадифено,
развиваш зад стъклата и то блести засмяно.

За живи и за мъртви ти над света голям
съкровища разпръскваш от векове насам.
Че раждане и смърт тук белязани са, ето,
със светещо кандило, с кръстосан лъч в небето.
А искам ли да зная дали и тук при нас
на теб подобни има, то аз броя на глас:
и житото, и хляба, листата във горите,
цветята и тревите са колкото звездите.

Превод П. Алипиев

НАБРОСКА

Свирачо, спри. Лъка ти не ме радва,
че всеки стон душата ми изстрада.
А флейтите задават ми въпроси
и тягостен е хорът им: Какво си?
Да отговоря, нямам сила вече -
о, нека миналото спи съня си вечен.

В кавалите, в тръбите тънкогласни
аз все дочувам стонове неясни.

Млъкнете, ветрове, потоци свежи,
нали не сте миражи, а - копнежи.
Закривай, езеро, златисто огледало,
да не узная, що е то видяло.
Ако дочуя отзвук тих и жален,
дваж моя дух ще стане по-печален.
В савани бродят призраци незрими,
словата им - слова непоносими,
кълват ме като птици черноклюни.
Защо не млъкнете, жестоки струни?

Превод Н. Зидаров

ХУДОЖНИК НА БРОЯ

ТВОРЧЕСТВОТО Е НАЙ-ДОБРИЯТ ШАНС ЗА СПОДЕЛЯНЕ

Севдалина Драгнева е родена във Варна 1957 г. Завършва Великотърновския университет "Св. св. Кирил и Методий" специалност графика. За безспорни свои шедьоври счита четирите си деца, на които е отдала голяма част от творческата си енергия. През 2007 г. издава първата си поетическа книга "Безсъници".

Днес Севдалина Драгнева повече работи с живопис, защото нещата са ѝ по-близки, по-освободени, с по-богат колорит. Повече се занимава с приложно изкуство, вътрешен дизайн, интериор на различни помещения. Нейни авторски пана могат да се видят на няколко места в града.

Не се е отказала от графиката, но в момента работи без ателие, затова пастелната техника ѝ допада и по-голямата част от картините са пастели.

В работите си компенсира това, което в реалния живот прекалено много ѝ притиска към битовото, към ежедневието. Затова повечето картини са абстрактни. Колоритът в абстрактните неща, които повече приличат на проекти за стенописни техники, е много жизнерадостен, много ярък. Но както в живота слънчевите и колоритните неща са по-редки, така и в реалистичните ѝ платна изображенията са в пастелна, приглушена гама.

В картините си често прави препратки към библийското, към това, че днешният човек е един последовател на Христос в трудния си път, че е не само с трънен венец, но върви, бяга по тръни, лети сред

трънени пространства. Те са знак за трудностите, за пречките - една крайно модернистична представа за трънения венец, който носи съвременният човек - далечна препратка към библийския код. И в тая профанна маргиналия духът търси йерофанното преодоляване. Художничката сама определя в разговор: "Стъпваш, макар и кървав!"

В картините си Севда Драгнева създава, пресъздава и сътворява онзи необясним, но и неповторим кръговрат между Всемира и Себе си. На художествената публика във Варна тя е позната и известна с неповторимата си находчивост да свързва природни дадености с човешко творчество. Сама определя стила си като "приложна живопис". Работите ѝ са хем рисунки, хем пана. В тях се долавят горещи теми от сблъсъка на човека с природата. Крехки дървета пробиват с корените си

бетонни плочи в цветен триптих, морски пейзажи, дърво, открито на пясъка, рапани, "обрулени" от собственото си съществуване. Други творби са игра с фигурата и формата като пастел с риби. Трети са чисти абстракции. "Какво е една художничка, ако не рисува цветя? Какво е една варненка, ако не копнее по морето и един човек, който не бяга от реалността", обяснява многопосочните си търсения Севда Драгнева.

Творчеството на Севда Драгнева представя обобщен израз на различни състояния и емоции, през които съвременният творец трябва да премине, за да може да съхрани своята чувствителност към света на прекрасното. Доказателство за нейната всеотдайност и грижи да предава на своите възпитаници тайнството на сътворяването чрез езика на живописиста е Награда ВАРНА за педагогическо майсторство, с която тя е удостоена през 2008 г.

Самостоятелни изложби:
Март 2001 г. - Галерия "Ракурси", Варна

Май 2007 г. - Галерия Актив АРТ, Варна ("Интериорно I")

Март 2008 г. - Галерия Актив АРТ, Варна ("Интериорно II")

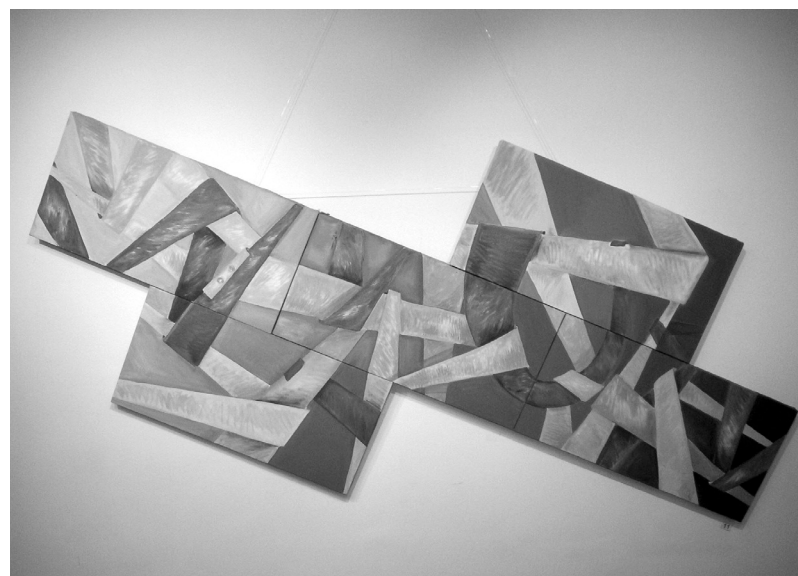
Август 2008 г. - Галерия при Генерално консулство на Русия, Варна

Септември 2008 г. - Галерия ФоФ, Варна ("Интериорно III")

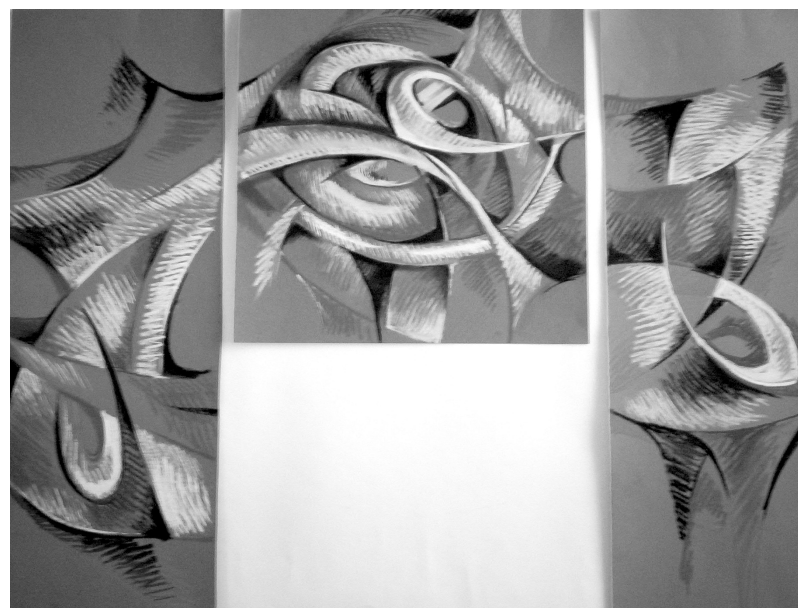
Май 2012 г. - АРТ галерия "Маркони", Варна ("Акварелно")

Участва в над 20 групови и общи художествени изложби.

КИЛ

Севда Драгнева - Зора, масло

Севда Драгнева - Композиция II, сух пастел

РОЖДЕСТВЕНСКИ СТРАНИЦИ

ИВАН СТАВРЕВ

БРЯГ

Питам се още –
безкраят има ли бряг?
Мокрият пясък пази стъпките кратко,
но споменът не попива в пясъка.
Споменът
остава някъде в нас.
После изплува в стиха ни
като море
като вълна
като спомен за стъпки, които ги няма;
като чайка, още непобеляла,
дето наднича в листа и следи
химикала...
още колко неща ще изплуват... –
ще ги пазим в студеното в скута на спомена
с мисъл или копнеж по другия бряг...
и пак ще се питам...
безкраят има ли бряг???

МАТЕЙНА НУЛИС

* * *

Някой тихо пося пред вратата ми цвете.
Аз те знам, Градинарю.

Ти си пролетния промисъл
придошъл отвисоко,

прекосил хиляди мили
бездуховни пейзажи;

напоил с небесна поетика
безкрилите мигове

и огласил с песента на врабците
пресъхналите петолия в
безлюдните зали.

Ти си здравоносният пролетен вихър
смирил се пред мойта врата.

Аз те знам, Градинарю.
И дълго те чакам.

Разбий катинара.
Прекопай ми Душата.

А цветето – и без дъжд от ласки
само ще поникне с осмислена същност.

ВЛАДИМИР СТОЯНОВ

СРЕБЪРНО ЕХО

На град Варна

Моят град е белязан сокол,
вран жребец и крилата тракийска магия,
дом на залеза, също на залива дом.
В него радост и мъка се крият.

А часовникът градски потъва в мъгла –
колко мръсно е всичко наоколо, тясно
като вече съборена стара гора
с изпосечени кленове, кестени,
бръстове.

И морето мълчи, уморено към пясъка
гледа.
Аз съм стара подкова, подписала с
песен небето.
С хоризонта дойдох точно тук да се слея
и да бъда последният дъх на
взривеното сребърно ехо.

РУЖА ВЕЛЧЕВА

НЕЖНО

Тази вечер
сложих маса за двама.

Застлах най-веселата покривка.
Сложих хляб
и вино.
Запалих свещи.
Облякох най-красивата си рокля.
Извиках най-младата си усмивка.
Закачих жадните си очи
на покрива
и приседнах на прага.

Луната-светулка
се търкулна по клоните
на брезите
и притихна в косите ми
сребърни...

Това дълго безмълвие
на пустите пътища.

Чакам.
Чакам.
Още...

ВАНИЛИН ГАВРАИЛОВ

СТИХОВЕ НА БАЛКОНА

Ветрец полъхва в тази незряла,
опалена като пиперка есен.
Покой привиден... Всичко е изпрала
жена ми и простира. За завеса.

Зад ризи и чаршафи ще преглътна
остатъка от тоника и джина –
за нечий гроб тревясал и прохлътнал;
за грижите си утре, догодина...

Изад завесите – недосегаем,
припомням си и реплики, и пози
от ролите, които вземах взаем...
Днес този заем моя дух тормози...

Аз просто се боях да се покажа
на сцената. Не знаех и какво съм...
Играх и паж, и шут, и роб
прокажен...
Сто пъти – недотровен - бях на
косъм...

В наддавания и залози влизах
за някого, за себе си – не помня...
Залагах своя дух с висока миза
и губех със пристрастия огромни.

...И ето - на балкона съм отново...
Горчи ми сякаш вече питието
от роли стари с привкус на отрова, –
по малко през годините поета...

Дали напразно себе си съм лъгал,
залоствайки се в тленни
многостишия?...

...В душата ми от всеки прахен ъгъл
една надежда тихичко въздиша...

ИВАН ОВЧАРОВ

РАВНОМЕТКАТА

“О, как сме чакани напрегнато
в задръстените кафенета!
О, как се люшкахме е надеждите!...”
(Никола Вапцаров)

Съдбата ни е тайна изтъргувана.
Историята си прибира лихвите –
оставила ни да си досънуваме
и минало, и бъдеще
в молитвите!...

Не съм те ни избирал, ни предавал
Родино,
ала друга бе ми нужна.
Не с чужда кръв полуосвобождавана,
объркала признателност със служба!

Българийо, със себе си граничеща!...

Ти имаше Паисий и Раковски,
и минало -
на планина приличащо,
където вече бродим като гости!
Да бяха хляб на Левски комитетите
и вино всяко жертвоприношение,
навярно като „хвърковата чета“
ти цяла би била априлски шемет!...
Да бяха...
Но не са!
И само лудите
глави прозряха шанса исторически -
че Свободата е Не откупуване
на право за живот, а Глас на
Личност!...

Родино, по-самотна от молитва!..
Родино, моя скъпа и единствена!
Историята си прибира лихвите,
а нямаме кураж да я прелистим!

СТАНКА БОНЕВА

НА ОСТРОВА

„Кои три неща бихте
взели на самотен остров?“
(из популярен въпросник)

А
какво ли да вземем на незримия остров,
най-самотно интимния, онзи вътре в
душата ни?
Той стои търпелив, спотаен,
недокоснат.
Смотаняк неразбран,
видим само за Господ.

Няма бели стени, няма близък таван;
по челото му само скални струйки се
стичат.
Може да е джендем, може да е капан.
Уж и слънце си има,
а мъглите привлича.

Дали да си вземем билета за кино,
за голямото кино с единичните
зрители?

Но екранът-небе е в неистово синьо,
ще ни свети в очите
необятно мъчително.

Ако вземем със себе си семена за
трева,
ще превземе пространството, ще
плевяса навсякъде.
Ние искаме малко - къс зелена земя
да полегнем по гръб
в детелинови злакове.

Нелогично ще бъде да си вземем
перон:
вътрешните ни влакове спират само в
авария,
а се слиза в движение. Няма си нов
закон:
за сърцето на пътника
още ползваме стария.

Да си вземем любов, празни листи и
дъжд,
с тях ще бъдем най-истински,
ежедневните себе си.

Нека да сме мъжествени – всеки
остров е мъж.

Любовта е жена.
По средата са ребуси.

Художник Севда Драгнева

МИЛЕНА БЕЛЧЕВА

НЕПОТВЪРДЕНА ПОКАНА ЗА ПРИЯТЕЛСТВО С БОГ

“... пожелавам Отвѣд да намеря,
а го търся в затвореност тук...”
В. Василев (“Къртичини”)

Сън в съня, но заслужен е жребия,
който всеки в аванс наследява.
Сън в съня. И след него-бездневия.
Но дъждец милостив завалява...

С ласкав смут поразмърва клепачите,
пробудливия миг аплодира.
И напред вече пътят беззначен е,
щом праповикът сам го намира.

Не криле са ѝ нужни на вярата,
над града-клоунлик да ни носи,
да се стужи далече от врявата,
над битийни трофейни откоси...

Ни небе-за летежни въздишия,
а когато крилете си свие-
в необятната благост на Свишия
своя пристан смирен ще открие.

И сега са отворени дверите,
но размахът на устрема пречи.
да преминем. И не от химерите,
а от цялото част да сме вече.

РОЖДЕСТВЕНСКИ СТРАНИЦИ

КИРИЛ АСПАРУХОВ

СТРАНИЦИ

Празни страници нямам в живота.
Те са пъстри. Контрастни. С дъх.
Още щом съм надянал хомота
Подсъзнателно търсил съм връх.

Свобода - от заключени думи.
Нощни бягства - под диви луни.
И съм паднал. И ставал по друми
от проблеми, конфликти, сплетни.

Най-напред други своите знаци
са оставяли в моя живот.
Избор нямал съм. Път със капаци.
Полет нисък с чужди пилот.

Но съм трупал въздишки, обиди.
Чисти погледи. Радостен блян.
И заключвах в сърдечната мида
първи млечни комплекси. И срам.

После?...Сам се научих да пълня
своите страници с почерк. И стил.
Бил съм изгрев. И залез. И мълния.
Извор. Бряг... Но до болка - Кирил.

Празни страници в мен не виреят.
Други пишат в тях. Пиша и аз.
А когато съвсем остаряя
пак ще бъда там мисъл. И власт.

17. 10. 2012 г.

ДИМИТРИНА ЯКИМОВА

СМИСЪЛ

Вълна от преродена топлина
ме връща към една усмивка мила
и чувство, че животът ми пулсира
по свои неотменни правила.

Усещам как се лее нежността
в прегръдката с безценното мъниче
и как се люшва с думичка „обичам“
едно море – море на обичта.

Когато на небето някой ден
се скрия на звездичите в безбоя,
ще знам, че прекрасното за мен
ще преоткрие в истината своя.

ЗДРАВКО ПЕЕВ

НАЧАЛО

Да започна отначало –
да започна безболезнено:
литвам с бяло одеяло,
или с килимчето изчезвам.

Да започна: съм от детство
и градина от момичета.
Тича нежното наследство
през гората за кокичета.

Тича през води и облаци,
през кашлици и през настинки –
тича – над земята обла –
гълъбова – нежносиня.

Да започна от далечните
светлини – едва замигали:
тичай, облачно човече,
тичай – пламъче нестигнато!

30.11.2010 г.

ГЕОРГИ ВЕНИН

ОБЯСНИТЕЛНО

Странно,
но най-милата дума
милост
не е нито розова
само,
нито пък бяла...

Тя е и сила,
която въз-дава...
Пясъчно топла
и ведро небесна.
Но често –
и пурпурно бурна...

Милост е будност
и ясно разбиране,
а можем да кажем –
и мъдро приемане.
С трепети, с чувства,
със мисли присъщи,
различни по цвят
и заряд...
Милост е просто
любов
към душата,
когато умът ни греши.

Худ. Севда Драгнева - Композиция I, масло

ИВАН СОКОЛОВ

Този израз на лицето ми
е неутешително еднопосочен
и макар да се повтаря
не е дефект на огледалото

По-скоро
е израз на усещане
за дебнеща леталност
в пределите на времето –
онова междинно време
прилично на горещ следобед
с хоризонтални
стапящи се в зноя
и вертикал
за който сякаш е небето ниско

Не знам
защо ми хрумна тази линеарност
но помага
да предам графично
представата ми за респект
от времето
отразено
в поредния брилянтен ход
на огледалната рефлексия.

ПЕТЪР К. СТОЙКОВ

ДЕТСКИ СПОМЕНИ

Вярвайте на детските спомени.
Каквото и да ви казват: че са детски
фантазии, нереални неща и че това не
може да бъде и не е било. Каквото и да
ви казват, вярвайте.

Когато за пръв път видях морето,
бях четири-пет годишен. Направило
ми е впечатление. Морето винаги пра-
ви впечатление. Видях го съвсем от-
близо. Бе гладко, тихо, спокойно. Без
никакви вълни. Не мърдаше. Просто
една гладка и равна вода, която искаш
да погалиш. Мястото между водата и
сушата бе една черта и тя не се проме-
няше. Идеално море. Гладко като леде-
на пързалка. Красиво. Сякаш спеше.

Втория път видях морето на също-
то място. Бе бурно. Пенестите вълни се
издигаха и разбиваха на брега. Изгле-
ждаше грозно. Помислих, че нещо не е
наред.

- Защо се движи? – разочаровано
попитах.

- Морето е такова. Винаги има въл-
ни – отвърнаха
мама и тате.

- Няма. Мо-
рето е без вълни
– по детски се мъ-
чех да ги убедя.

Не успях.
След време като
юноша и възраст-
тен многократно
се връщах на тази
тема. Опитвах се
да убедя родите-
лите си и други
хора, че морето,
когато го видях за
първи път, е било
идеално гладко,

без вълни.

- Объркал си нещо. Това са детски
фантазии. Не е било така. Винаги има
вълни. Може да са малки, но ги има.
Сам виждаш – отговаряха.

Наистина никога след това не ви-
дях морето абсолютно гладко и без
вълни. Но винаги вярвах, че го видях
такова. И че някога пак ще видя моето
детско море.

И това се случи. Бях около чети-
ридесетгодишен. Мама бе починала
отдавна. Баща ми бе стар, с прекаран
инсулт и куп болести. Отидохме с него
на почивка. Бунгалото, където бяхме,
бе на десетина метра от брега. На вто-
рия или на третия ден морето утихна.
Почти нямаше вълни. Усетих, че ще
видя моето детско море. Зачаках. И то
дойде.

Събудих се към два-три часа през
нощта. Сигурно Бог ме събуди. Ви-
дях ярко и разкошно, красиво звездно
небе. Може би някои мои детски звез-
ди пак бяха изгрели. Отидох на брега.
Моето детско море беше там. Идваше
ми да крещя. Да събудя баща ми. Да
види. Да събудя всички, целия свят. Да
им разкажа. И те да видят. Да знаят, че
моят детски спомен е бил истински.

Едвам изчаках сутринта баща ми

да се събуди. Разходихме се по брега.

- Видя ли? Детският ми спомен е
бил истински – и му показах морето.

- Очевидно е така – усмихна се въ-
преки болестите си тате.

- А никой не ми вярваше през всич-
ките тези години. И почти бях готов да
се съглася, че съм фантазирал. Детски-
те ми спомени са били реални.

Морето остана без вълни и идеал-
но гладко още два дни. Бях щастлив.
Може би по-щастлив от времето, кога-
то усетих щастие от любовта за пръв
път.

Вярвам в още един мой детски спо-
мен: една моя играчка бе жива. И един
ден някоя моя играчка пак ще оживее.
Нищо, че възрастните нямат играчки.
А аз вече съм възрастен. Но ще имам
играчки.

Всеки остава в себе си едно голямо
дете. Но зависи каква част от него ос-
тава дете. И иска ли като възрастен да
играе с играчки. Нали и животът е една
голяма игра, която играем до смъртта
си. Защо обаче не играем с играчки, а с
истински неща?

И отново детският ми спомен из-
плува. Посрещрахме нова година в град
Перник, в къщата на баба. Детето там
бях само аз. Бях палав, превъзбуден
и непослушен. Явно съм се чувствал
център на внимание. Тате ме хвана
за ръка. Изведе ме от стаята и пока-
за през стъклената врата едно малко
Дядо Мразче с кош на гърба. Масово
ги имаше такива през моето детство, а
дори и след това.

- Дядо Мраз е пратил това Дядо
Мразче да види слушаш ли и да му
каже, дали заслужаваш да ти донесе
подарък.

- Татко, виж мърда – казах.

- Да мърда. Ще слушаш ли вече?

- Ще слушам, ще слушам – отвър-
нах.

Върнахме се обратно в стаята. На-
стъпи полунощ.

- Я, да видим Дядо Мраз донесъл
ли ти е подаръци – каза татко.

Излязохме на балкона. Заедно с
другите подаръци там стоеше и малко-
то Дядо Мразче.

- Татко, защо не мърда?

- Дядо Мраз го е превърнал в иг-
рачка, за да играеш с него – рече баща
ми, макар да не е вярвал, че играчката
е мърдала.

- Татко, мърдаше – казвах след го-
дини, като пораснах и си спомняхме
тази история.

- Може да е от вятъра. Но най-ве-
роятно е детска фантазия. Обикновено
децата на тази възраст много фантази-
рат.

Но аз вярвам, че един ден моето
Дядо Мразче ще мръдне и оживее. А
защо не и някоя друга играчка от дет-
ството ми. Както един ден морето пак
бе без вълни. Вярно, след много годи-
ни... Но пак стана без вълни. Защото
вярвах, че наистина е било без вълни и
че играчката бе жива.

РОЖДЕСТВЕНСКИ СТРАНИЦИ

ИВАН КЪОСЕВ

SPLEEN

Да..., тя изплува на брега на късната
ми есен
като рефрен от древен стих – изящен и
чудесен.
И даже ангелският хор зададено
замлъкна,
за да послуша Господ дивната ѝ песен.

И като глухоням, пленен от странна
красота,
с очи отворени се взирах в устните ѝ
неми.
Какво се канеха да промълвят умът ми
не разбра,
ала притихна немощно душата ми
смутена.

Защо доплува тук – сред таз печална
есен?
Какви пространства ни делят – не
исках и да зная.
На делника жлъчта, убийствената
плесен
превърна тя във музика и в слънчева
омая.

Нобездните дълбоки на несъвпадащото
време,
стоманената тежест, безрадостният
дълг
за сънищата нежни са непосилно
бреме,
препращат те жестоко бленувания
път.

И пожелах смъртта – със своята
машина,
да ме отнесе невинен в мъглата на
безкрая,
където сенките на влюбени блуждаят,
и там – освободен, на воля да мечтая.

ЙОНКО ЙОНКОВ

КОД

Нраве мой необуздан,
съвест моя пряма.
Във житейския капан
въздух сякаш няма.

И ти идва да крещиш,
в теб да чуеш Бога,
но се свиваш и мълчиш
чак до изнемога.

Има нещо в същността
дяволски човешка.
Грешен код на вечността
или моя грешка.

ДИМА ДИМИТРОВА

СКИТНИЦА-ДУША

Студено е.
Вали.
Не се оплаквам -
та зимата е в звездния си час!
А аз отдавна нищо не очаквам.
Не чувам сладостта на топъл глас.
Какво е смях и доброта забравих.
Замръзнали,
снежинките мълчат.
И в тази нощ, през белите дъбрави
душата ми е скитница на път.

Душата ми...
Как иска да избяга
и да се гмурне в она огнен цвят
на лятото,
в прегръдката му блага,
във неговия зноен пътър свят!

НИКОЛА АНКОВ

ПОИСКАХ ТВОЯТА ДУША

поисках част от тъмнината да остане
светлина
и в тишината само теб поиска моята
душа
и стапайки се слизах тих и снежен
в бял стих и лъх ефирен
ангел

п о м е ж д у ч о в е ч н о с т

и в сяпа тиха безнадеждност
изящен цветен и лъчист
в движение невидимо от вас
в пътека млечносиня
в нотите на музика
от Лист и Брамс
от многоточието точка
вик от Мунк
единствен
и
пробляснал
миг
в дихание на Бог горещо
обричащо ме
в свята
вечност

Тази юлска вечер бе безкрайно
дълга и тягостна за Яна. Вярно бе
това, че от нея не се изискваше нищо
повече, освен да посреща гостите, да
им се усмихва с повърхностна сър-
дечност и да ги поздравява с нужната
доза лицемерие. И макар, че всичко
това тя го умееше до съвършенство,
вече ѝ бе омръзнало да гледа всички
тези глупци, които се бяха насъбра-
ли в новия ѝ дом, за да празнуват.
Трябваше добре да изиграе пред тях
ролята на почтена жена - жена, чи-
то добродетели като чест и морал са
на висока почит, а не просто улични-
ца, която човек можеше да срещне в
който и да било бардак на големия
град. Затова може би тя оставаше не-
спокойна, взираше се в лицата на мъ-
жете и се чудеше дали някой от тази
тъмна не я познаваше, или просто не
бе я купувал за някоя вечер. Погле-
дът ѝ не преставаше да се мести от
лице на лице, тя напрягаше слуха си
и се опитваше да разбере какво тол-
кова си шушукат мъжете. Нейната
проницателност, свръхлицемерие
и подлост сега работеха на бързи
обороты, но това бяха нейните, така
да се каже, “добродетели”, които ѝ
помагаха да омагьосва хората, да ги
изстискава до полуца, и после, полу-
живи, да ги оставя в краката си.

Снежна бялата ѝ булчинска рок-
ля обгръщаше цялото ѝ тяло и една
малка част от нея докосваше розовия
мраморен под. Младата жена вече
бе напълно обзета от непреодоли-
ма умора от този фарс, наричан от
тези отвратителни сноби “сватба”.
Техните гласове и смехове отекваха
в ушите ѝ като степен часовник, кой-
то след всеки нов удар на махалото
сякаш разкъсваше душата ѝ с вико-
вете: “Мразя ви! Мразя ви!” Цялата
тази паплаг, която се бе насъбрала
в новия ѝ дом, за да празнува, тази
отвратителна гилдия от хора на из-
куството.

“О, Все Светии! - мислеше си
Яна на ум. - Колко сте жалки пред
мен! Вярвате, че имате умове като на
диви зверове, надушващи плячката
от разстояние, въобразявате си, че

сте силни, че имате развити чувства,
които ви предпазват от измамите на
живота. Прешите, милички, ужас-
но грешите! Силни сте само тогава,
когато сте заедно, когато виете като
глутица вълци, но ...останете ли
сами, тогава се превръщате в малки
и беззащитни зайци.”

Точно както нейния застаряващ
съпруг Виктор Делинов. Той бе за-
почнал да гради кариерата си като
обикновен фотограф, а ето го сега
- двадесет и пет години по-късно бе
един от най-добрите режисьори в
българското кино. Трябваша ѝ цели
три години, докато го отдалечи от
всичките тези хора, които,
разбира се, той наричаше
свои приятели - не просто
колеги, а приятели. Тъкмо
Яна бе решила да се откаже
от тази битка или по - скоро
игра на любов, когато капа-
нът щракна и “дивото жи-
вотно” се покори на своя ловец.

Младата жена отново се загле-
да в насъбралите се хора. Очите им
светеха, може би от алкохола, който
бяха погълнали, или от многоброй-
ните светлини из къщата, или от
ненавистта, която някои от по-про-
ницателните изпитваха към нея. Тя
не знаеше, но и не се страхуваше от
тях - всъщност тя не се страхуваше
от нищо. Вярваше, че страхът е един-
ственото страшно нещо, макар и да
знаеше, че той е само чувство - само
едно глупаво чувство като всички
останали. Друга светлина искаше
Яна за себе си - светлината на извест-
ността. Но засега трябваше да поча-
ка, нужно бе време и точно сега тя го
притежаваше. А и нямаше нужда да
напъва ума си, за да измисля нещо
различно - това, което сега имаше,
ѝ вдъхваше сигурност и някакво
странно спокойствие. Искаше да ос-
тави мислите си свободно да текат, да
се разливат, а тя да им се наслаждава,
само засега. Но едно, едничко нещо
никога нямаше да се промени за нея
и това бяха нейните богове, пред
които тя винаги бе готова да прекла-
ня главата си - Власт, Пари, Гордост и

онова нейно и чудовищно “Аз”, с кое-
то започваха и свършваха душевните
ѝ ценности.

Докато тези ѝ мисли се разлива-
ха и успокояваха душата ѝ, вратата
се отвори и един млад мъж застана
пред гостите. Отначало никой не го
забеляза с изключение на Яна. Тя
като опарена ококори очи и буквал-
но се взря в него.

- Боби - извика една от жените,
която го бе забелязала, и се втурна
натам. После всички извърнаха гла-
ви към младежа и го аплодираха с
бурни ръкопляскания. Съпругът на
Яна - Виктор, леко поразбута гос-

РУМЯНА ПЕНЧЕВА

ПЪРВА СРЕЩА

Откъс от романа “ЕРАТО -
сълзите на мълчанието”

тите с ръка, измъкна се от тях и се
приблизил до момчето. Яна вече се
бе изправила от коженото кресло и с
нескрито любопитство наблюдаваше
сцената, която се разыгрваше пред
очите ѝ. Виктор Делинов разтвори
широко ръце и прегърна момчето с
думите:

- Добре дошъл у дома, синко!
“Синко? - чу се Яна наум как
повтаря думата. - Какво става тук,
по дяволите?” Виктор ѝ бе споменал
преди време, че има син, който живее
с майка си в Германия, но тя винаги
си бе мислила, че това е някакво си
момче, което живее някъде с някак-
ва жена, и ... толкова. Никога не ѝ бе
минавало през ума да попита Виктор
нещо повече за бившата му съпруга
и неговия син. Но и той почти не го-
вореше за тях, дори понякога Яна си
мислеше, че за Виктор те не същест-
вуват. “Да... почти!” - си каза Яна,
но този път устните ѝ се разтвориха
съвсем лекичко и от тях произлезе
звук. Тя се заоглежда и с облекчение
въздъхна - нямаше никого около нея,
всички се бяха насъбрали около Боби
- едни го прегръщаха, други го целу-
ваха, но по всичко личеше, че сега

той е героят на вечерта. Яна започна
да се чувства глупаво, стоеше сама и
гледаше към тъпата от хора с щаст-
ливи лица. И докато стоеше така пра-
ва и ги наблюдаваше, Боби извърна
глава и погледите им се сляха. За миг
Яна усети как краката ѝ отмаяха и
нещо сякаш опари тялото ѝ отвътре.
Лицето ѝ започна бавно да почер-
венява и ситни капчици пот избиха
по кожата ѝ. Дългата ѝ черна коса,
вече леко навлажнена и залепнала за
кожата на главата ѝ, я подразни. Тя
проверя пръстите си в гъстата коса
и се опита да я освободи. За първи
път в живота ѝ се случваше подобно
нещо. Чувстваше се глупаво
и не знаеше как да реагира,
нико да укроти сърцето
си, което препускаше като
лудо. За първи път, от както
се помнеше, тя не успяваше
да се контролира. И докато
всички тези неестествени
за Яна неща ѝ се случваха, Боби не
свлячаше очи от нея, наблюдаваше я с
нескрито любопитство. Но само това
ти успя да прочете в очите му - лю-
бопитство.

Не бяха изминали повече от две-
три минути, когато двамата мъже,
баща и син, се изправиха пред нея.
Съпругът ѝ нежно се усмихна:
- Яна, представям ти моя син
Боян Делинов, за когото между дру-
гото, не съм ти говорил много.

Младата жена протегна ръката
си към Боби и за миг той се загледа
в бялата ръкавица, която през своите
многобройни квадратчета показва-
ше изваяната ѝ ръка. Дългите ѝ пръ-
сти бяха забележителни. Той нежно я
целуна. Погледите им отново се сля-
ха и те се усмихнаха почти виновно
един на друг, сякаш бяха малки деца,
току-що извършили поредната заб-
ранена пакост.

Виктор Делинов стоеше срещу
тях и ги наблюдаваше с възхищение.
За миг спомените се върнаха в съзна-
нието му и той отлетя далеко назад
във времето. В онова време, което
вече бе толкова далеко от него, ся-
каш не в този, а в някой друг живот

го бе преживял. Беше толкова млад
и щастлив и вярваше, че тази негова
любов ще бъде вечна. Но уви! Когато
Боби се роди, нещо сякаш се прекър-
ши и може би точно тогава двамата
млади и влюбени осъзнаха, че жи-
вотът, който се разкрива пред тях,
ги плаши. Тази ревяща отговорност,
наречена Боби, ги отдалечи един от
друг или може би тогава осъзнаха, че
някъде дълбоко в тях се криеше по
един дезертьор, който всеки момент
бе готов да побегне от уплаха. Лю-
бовта им увехна, те се отчуждаваха
един от друг, докато накрая се пре-
върнаха в добри познати. Обичаха
много детето си, но никой от тях не
можеше да му посвети времето и бъ-
дещето си. Живееха с надеждата, че
животът е пред тях, скриваха лицата
си във всекидневните проблеми и
лъжеха не кого да е, а собственото си
дете, че такъв е животът на големи-
те. Но времето безвъзвратно отмина
и те останаха сами със спомените за
миналото и бяновете за бъдещето.
Разделиха се като най-чуждите хора
в света - и ето, сега вече бързаха да
намерят щастието си поотделно. Но
Боби винаги се връщаше при роди-
телите си и всеки път без думи им
напомняше, че бягството не решава
проблемите и няма нищо по-лесно на
този свят, освен да бъдеш дезертьор.

Повечето от светлинните угасна-
ха и дисководещият поздрави мла-
дото семейство с песен, която се из-
пълняваше от Елтън Джон. Яна леко
се отпусна в прегръдката на съпруга
си и музиката понесе тялото ѝ, про-
никна в душата ѝ и я изпълни с едно
ново чувство. Тя прегърна страст-
но Виктор и го целуна.

Вечерта бе към своя край и мно-
го от гостите напуснаха празненство-
то. Една натрапчива мисъл отново
завладя съзнанието на Яна и, въ-
преки че тя се усмихваше на всички
и нежно ги целуваше за довиждане,
мисълта, която я бе обсебила, не спи-
раше да я тормози: “По - малко глу-
пава ли съм или по - малко умна, че
единственото, което сега желая, е да
вкрам Боби в леглото си?”

Димитър Иванов Златарски е роден на 20 октомври 1903 г. в гр. Варна. Неговата духовна вселена обаче е гр. Дългопол. Душата му, обръната към света, проникваше в бъдещето. Но живееше там чрез преживяното във вековете. Трудът му беше живот на радостта. Преди тридесет и повече години бях слисан от очарованието, че хората могат да постигнат щастие то си като срещнат човек...

Сложна, енциклопедична личност, всеотдаен без мярка, учител, другар и приятел, учен извън всяко съмнение. Сред десетките ръкописи пазя и тази малка бележка: “Младостта е не-оценимо богатство, което трябва да се използва и щедро, и разумно. Човек умира, когато се изчерпи духовно... Убеден съм, че вие, младото поколение, въпреки недостатъците си, сте по-добри от нас и сте способни да направите живота по-добър и по-красив – и ще го направите!” Ето и някои свидетелства на неговите съвременници:

“... Понякога ми хвърляше някоя тежка кавалерийска сабя, грабваше някой меч и се мяташе срещу мен. Учеше ме как да държа оръжието, как да се пазя. Накрая излизаше окървавен от моето неволно престараване, но винаги победител. Бях много по-млад от него и много по-силен и

ЙОВО НЕДЕЛЧЕВ

ЖИВОТЪТ НА ДИМИТЪР ЗЛАТАРСКИ

не можех да си обясня как може винаги да ме побеждава. Не ми оказа нито веднъж снизхождение, не ми позволи да го победя. Сега разбирам, че той е имал онова, което е липсвало на мен – опит, че той е бил в най-зрялата си възраст и от благородно честолюбие не е разрешавал да го побеждават дори на шега. Във всеки случай жаждата за победа, преминала през целия му живот, пронизва същността му на човек. Затова и животът му е една мъчителна и сладка, непрекъсната победа.” (Андрей Германов)

“Димитър Златарски е един мит. Митологизираниите съвременници будят нашето подозрение, те бележат кратковременни избухвания на атавистична жажда за богове в човешката памет или пък, митологизираниите, ги противопоставяме на делничното си съществуване и се самобичуваме, че не можем да бъдем герои, но поне присъстваме на награждаването на победителите... В първия ни работен ден в музея през юли 1968 година Димитър Златарски ми каза делово:

- Ще работим по комунистически – според силите, които имаме!

Той беше човек, който работеше като член на утрешното общество, когато според поетите “земята ще бъде рай”, та и затова “митът Златарски” за мен означава и нещо, което ще бъде утре. Защото значимото не са толкова съкровищата в музея, колкото излъчването, което има в националната ни култура и примера на една душевно богата личност, оставила голямото си дело в едно малко градче.” (Анчо Калоянов)

Любовта на Златарски към нумизматиката преминава през изучаването на старите езици, а така също на турския и арабския. Сред монети от XVI и XVII век край Дългопол той открива 30 екземпляра, сечени в София. Само две-три подобни монети се намират в Цариградския исторически музей. В Дългопол се пазят монети, сечени на остров Кипър, неизвестни досега на нумизматичната наука. През дългите си години работа Димитър Златарски извършва огромна работа по изучаването на близкото и далечното минало на Камчийския край. Събира и осмисля етнографски и фолклорни материали. И изведнъж, на Канарските острови, в град Ла Лагуна, в сборник на ори-

гинална есперантска поезия ще звънне и нежно и сурово негово стихотворение...

Той беше нетрадиционен, защото беше универсален. С усмивка гледаше на своите слабости, чрез тях се разграничаваше от боговете. Баба Мара, милата му стопанка, купуваше кундури на “Митю” поради неговата заетост и го будеше когато трябва, по негова заръка, без да го вика и да го бута: “Абре, Митьо!”

Хващал се, рисувайки, че на човешки тела притуря магарешки глави... Какво ли ще е искал да ни каже Димитър Златарски с тези човекомагарета? Обичаше да казва как му изглежда българинът: “Той е един богат с положителни черти обобщен образ. Като оставим любовта към земята, пословичното му трудолюбие и гостоприемство и други всеизвестни качества, у него ще открием една вродена самоувереност и самочувствие на равен с професора и царя. Проявява политическа зрелост, висок патриотизъм и едновременно рядка човечност. Подозрителен и хитър, но обикновено неговите нравствени устои са непоклатими. Любопитен е и възприемчив за всичко

полезно. Взаимопомощта е негов племенен закон. Удивителна е способността му да иронизира самия себе си, когато е изпаднал в беда...” За съжаление урбанизацията...

В капиталния труд на академик д-р Иван Буреш и д-р К. Тулешков “Пеперудната фауна на България” десетки пъти се среща името на Димитър Златарски, а една от редките пеперуди, открита от него, е наречена на негово име.

Какъв вятър ще е довял в Дългопол Константин Кисимов вече съм забравил. Разведохме големи артист из овошните градини (Но де са те, днес никой не знай!) да види къде се раждат най-сладките ябълки на България. Нагиздихме му една щайга с плод и както бяхме прашни и опалени от огъня на слънцето, хлътнахме в хладината на Дългополския музей. Помълча, помълча Константин Кисимов и като се поклонил доземи на Златарски, каза: “Благодаря ти, човеко, за нечовешкия труд!” Златарски се усмихна сговорчиво и попита как му се вижда тукашният край и били се съгласил да се срещне с учениците от гимназията. Едно дълго време двамата мъже се забравиха в разговор, откриваха се естествено един на друг, а времето стоеше край тях и ги слушаше...

От стр. 1

лени уши започнах да се ровя в библиотеките към Философския факултет и Факултета по психология към СУ “Св. Климент Охридски”, както и в Народната библиотека...

Ставаше дума за търсения в областта на етнологията и културата, изграждането на трансперсоналната психология. Едни от предтечите на трансперсоналната психология, посочени от нейните основоположници, са Уилям Джеймс, първият сред психолозите, съставил научна енциклопедия за “многогранността на религиозния опит”, швейцарецът К. Г. Юнг, обогатил психологията с митологични, общокултурни, религиозни и мистически пространства, италианецът Роберто Асаджиоли – бивш психоаналитик, който в създадения от него психосинтез се опира на теософски, антропософски и будистки доктрини, преодолявайки ги с помощта на европейските културно-антроположки ограничения.

* * *

Трансперсоналната ориентация се отличава от хуманистичния акцент на метапотребности и метаценностите със стремежа към преодоляване на границите на предишното предметно поле на изследвания, задавано от проблемите на самоактуализацията, творчеството и хуманистичната психотерапия и педагогиката. Тя прави предмет на науката психологическите измерения на религиозния и мистически опит, поставя задачата да се обосновава психологията на материала на духовното търсене на световните философски и религиозни традиции. Новото предметно поле вече без да бъде ограничавано от западно-християнската култура

ЗА ТРАНСПЕРСОНАЛНАТА ПСИХОЛОГИЯ

включва в себе си мистичните и източните подходи като суфизъм, будизъм, адвайта-веданта, йога, традициите на северноамериканските индианци, туземните и древните цивилизации. Като програма, трансперсоналната ориентация се опитва да обясни същността и конкретните форми на представите, идеите и практиките на световния духовен опит на човечеството и да им даде научен израз.

При все това не може да се каже, че целият този материал е terra incognita за психолозите – налице са изследванията на К. Юнг, Мирча Елиаде, Дж. Кембъл и други известни учени – антрополози, теолози, изследователи на историите на религиите.

* * *

Няма смисъл да се поставя въпроса защо в края на шейсетте и началото на седемдесетте се забелязва едно изостряне на интереса към трансперсоналните теми; какво в живота предизвиква появяването на ново, мощно психологическо движение?

Даже и сега ми е трудно интегрално да определя този процес и да направя опит да го възстановя по явленията в зората на моята младост. Знае се, 1968 г. е връх в историята на контракултурата.

След вълната на битничеството и странстванията на героите на Керуак “ангелите на отчаянието или падналите ангели” – както желаете – идват хипитата, психоделичната революция, Бийтълс и Стоунс, войната във Виетнам...

гава след Втората световна война се създава това, което Херман Хесе пророчески нарича “поклонничество в страната Изток”. В студентските среди и сред търсачите на каквато и да е възраст нараства интересът към учение-

Художник Севда Драгнева - Всичко живо е трева, масло

всичко това разкъса границата Изток-Запад, наистина “глобализира” моя свят, съсипа от “мислене” управниците от Вашингтон до Москва. Тогава, както каза пенсионерът Кюлюмов, стреснатите управниците на моята сателитна родна страна създадоха истинската политическа полиция под натиска на новата глобална реалност и информационната революция, която доведе до взаимовръзката на многообразиите форми на разумен живот във всички кътчета на планетата. То-

то на дзен будизма, стимулиран в немалка степен от поета Алън Гинсбърк, писателя Джак Керуак, антрополога Алън Уотс и японца Дзаатаро Таатаро Сузуки. Трябва да кажа, че в България вървяха от ръка на ръка „Дзен Ум – Ум на начинаещ” на Сузуки, един сборник на преводи на модерни философи, правен през 60-те години в сливнското село Стоил войвода. Всички тези хора вече от двайсет и повече години не са в България.

Комуните в САЩ по онова време правят големи експери-

менти с нов стил на живот, търсене на ново общуване с хората, освобождаване от ограничаващите стереотипи, създадени от традиционните семейни ценности и здравия смисъл. Налага се една всеобща практика да бъдат преодолен веригите и табутата на предишната патриархална цивилизация. Съзнанието се посвещава в нещо “между” (trans) хората, едно съ-битие (mit-sein) – нека използваме термина на Хайдегер от “Битие и Време” – в един нов ценностен хоризонт, трансцендиращо егоизма, индивидуализма и европоцентризма. Тук използвам думата “трансцендиращо” в строгия екзистенциален смисъл, “поставящо се отвъд”.

Счита се, че трансперсоналната ориентация се е оформила и въз основа на онази практика, която се нарича “контракултура” и “Новият Век”.

Контракултурата, както се знае още от шейсетте, е бунт на младите срещу бащите, които възпяват – както казахме по-горе – традиционните патриархални ценности, а новата цивилизация се явява глобална цивилизация – поликултурна, високотехнологична, взаимно свързана, както никога преди това. Тук му е мястото да цитираме Л. Н. Гумилев, който нарича това “вятър на пасионарността”, пронизващ всички пространства на планетата и отнасящ нейните жители в ново еволюционно направление към общопланетното посвещение в тайнството “Човек”. Именно защото това, което се появява както в оформянето на трансперсоналната психология и движението “Новият Век”, така и в много други тенденции, е смяната на най-дълбоките фундаменти и ориентации на културата. Смяната на нейния тип!

БЪЛГАРСКИ ПОЕТИ НА ХХІ ВЕК

Николай Милчев е роден през 1958 г. в Плевен. Детството и юношеството му преминават в град Ловеч, където завършва гимназия. Продължава образованието си във Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”, където участва в творческите търсения на студентския кръжок “Емилиян Станев”. Автор е на много поетични книги, между които “Лирика”, “Случайно и определено”, “Бяла залисия” (награда за най-добра първа детска книга), “Изневиделица” (награда на СБП), “Пейзажи с Лолита”, “Мокра светлина”, “Очи широколистни”, “Надеждата е бебе с очила”, “Само скреж”, “Съвсем малко”, “Само рисунки”, “Петел от малинов пейзаж”. Автор е на стихове за деца, на текстове за детски песни и на детския мюзикъл “Таласъми без налъми”. Носител е на национални литературни награди - за студентско творчество (Шумен, 1982), наградата Николай Хрелков, наградата на СБП за детско-юношеска поезия (1995), наградата Девин (2004), лауреат е на конкурса “Златен ланец” на в. “Труд” и др. Негови стихове са преведени на руски, английски, немски и унгарски.

Пазя неговите първи книги и се гордее с това, защото Николай Милчев е фигура, която в последните двадесет години хвърли един невидим, но изключително важен мост между поколенията в съвременната българска поезия от края на миналия и началото на настоящия век. Неговото творчество се превърна в гранично усилие на ме-

тафората да осмисли света – променлив, противоречив, но и единен в насъщните си потребности. Сам изповядва, че творчеството е един от начините за самосъхранение и винаги се е чувствал “най-добре”, когато пише, или изпитва някаква мъка, неудовлетворение или тъга. Напълно в неговия метафоричен изказ е и определението му за поезията: “Тя е всичко, което е зад съзнанието, на ръба и границата на възможностите и познанието, тя е ахването и изненадата, тя е нечутото и невидяното. Тя е и думи, които подобно риби на дъното на планинска река се блескат и си играят в своето великолепие и единство.”

Убеден е, че поезията не би могла да изпълнява своята функция, ако е само философия, само послание, само красота. Тя е нещо повече от това. Тя е непознаваема и неусетно посланията ѝ ни доближават, приобщават към необятния свят на невъобразимото, невъможното и прекрасното. Самият той охарактеризира своя творчески стил като гранично усилие на метафората да осмисли света. Метафората е душата на поезията, в самото си естество тя е свързана с тайнство, с фантазия, с асоциация: “Пълноценната метафора се намира някъде между въз-

АНГЕЛ ДЮЛГЕРОВ

ОБРЕЧЕН НА ПОЕЗИЯТА

можното и невъможното. Тя по-скоро е на ръба или отгатакъ ръба на възможното. За да я постигнеш и да ѝ се насладиш, често пъти трябва да преминаваш и отгатакъ ръба. Метафората е заклинание и едновременно предизвикателство към мирозданието. ... Метафората е индигото, което прекопира невидимото, и сянка на паяжина, която свързва планетите – човешките умове.”

Николай Милчев е един от малкото съвременни български поети, изграждащ света си върху самотния и крехък глас на детайла. Неговата дълбоко проникваща свръхсезитивност, която зад простата предметност чувства и вижда тайния шепот и облик на нещата, разкрива безползните за “практическия човек” неща, но неща толкова красиви за поета и неговите тихи и самотни съмишленици. За да достигне неусетно до откритието, че онова, което остава за човека неизречено, неосъзнато, е същността на това да си жив. Две десетилетия стиховете на Николай Милчев развиват лирическите ни сетива, култивират вкус към голямата поезия, понякога “издърпат нечия сълза, чуват нечия въздишка”. Стила си определя като много цветен, пастелен, с много багри.

Защото му се струва, че времето, в което живеем -

техниката, забързаността на ежедневието, някак ни отдалечават от природата, от сърцата и душите ни. И макар някои като проф. Здравко Чолаков да го определят като пейзажист, все пак Николай Милчев си остава един от малцината в съвременната българска поезия, които правят от езика музиката и разкриват неподозирани му възможности.

Убеден е, че нашата литература има имунна система, която ще я съхрани при всички обстоятелства. Затова и никога не забравя – “светът е просто калейдоскоп, тънка и прозрачна мрежа от внезапно обладали те чувства, ювелирен момент от цветни стъклъца, мигом прегрупирали се в нова игра при завъртането на калейдоскопа.”

От вниманието му към най-човешкото у човека - спомена за детството, в началото на 90-те години се роди и прекрасната му детска поезия, идваща от неочакваното, превърната в открита от поета тайна. Зад изящните психологически етюди се крие мечтата на Николай Милчев литературата да се прероди чрез магичното, възшебното, необикновеното. (“Нека животът си го живеем на улицата и встрани, литературата е нещо друго.”) Пътят е дете, казва той в “Спомен”, а детската лирика е огледало на детската душа. “Чука на вратата” на детски-

те спомени, докато стигне до феи и принцеси, до онова тайнство, което “колкото повече го повтаряш, толкова повече внушения ти вдъхва”.

Изповядва разбирането, че днес обществото и времето имат нужда от интелектуалците, от техния глас и съвест, от това, което мислят и трябва да покажат. Нужен е общ хоризонт, за да преодолеем пъргавата посредственост, взривните мостовите между поколенията, безпаметството, националния нихилизъм, подражателността. Българската поезия е жива и видима, но е “мъртва и неподвижна”, защото липсват сетива, които да я регистрират. Липсват таланти, ви очи и надарени уста, които да разкажат преживяното и почувстваното. За него смисълът на една литература е да укрепва, да окриля, да насърчава своите читатели и без използването на нейния голям потенциал, и без хората, които го носят, България трудно ще излезе от кризата.

Историята на човечеството е вървяла по пътя, трасиран от мечтата, от фантазията, от идеята, тоест от литературата. За Николай Милчев днес служенето на хората чрез словото се заключава в две думи - талант и очи. Дошло е времето открито да поговорим за погубената красота, за преходността на човешкия живот, за неговата повтораемост и кръговрат. Сам изповядва: “Да търсиш смисъла, значи безнадеждност. Който търси безнадеждното, е обречен на поезия.”

ЕЗИЧНИК

Да вярваш в Бог е като да бозаеш. Но аз, роденият на църква под клепаща, от зайци и кокошки бях замаян и с прасковите се търкалях в здрача.

Не носех кръстче, нито палих свещи, иконите съзирах в бучиниша. Говорих с риби и мълчах със лешник и само тях успявах да опиша.

За вярата си не намирах сили, гласът на Господ викаше с петела. Добре, че котката с очите си лениви от книгите ми нещо е прочела.

Не съм безбожник, ала Бог къде е? До динята или пък до пчелина, или над мряната, която ще развее измокрената своя пелерина?

Къде е Бог?... Защо да се преструвам, че селският ми двор не е олтарът, във който Дух небесен съществува като надежда и като извара.

ТРАПЕЗА

Под манастир, под гъба и листо религията няма свое име. Монах и мравка от едно тесто изпичат хляб в небесната родина.

Върху земята-расо и копнеж, мравуняци, камбани и икони. Ако троха до устните допреш, религията почва да се рони.

Изгрява дъжд или цъфти оцет, пръстта е жадна и разколебана.

Навярно Господ е голям поет, щом се наема с думи да ни храни.

И само Той – невинен и сломен от гъба, от листо или от черква, ни казва да измием този ден и с Него да приседнем на вечеря.

След като вкусим сянка на храна, Той ще си тръгне бавно към гората. След Него ще върви една сърна-да Го целуне и да Го изпрати.

ПЪТЕКА

Сърце с обувки... Боже, колко път между пъстърви и кози от рими. Нима очаквам да ми осребрят сравненията, с нищо несравними?

Не е ли ясно, че не би могло да светне ток от тъмните къпини? И в мрака на напуснато легло светулките да имам за роднини.

Къде сте, устни, за които бях червилото на динения залез? Аз грам от пътя си не извървях, без мравките от слънцето да пазя.

И бях козарче, но не пеех в хор от сцената със вълци и тромпети. Над шапката ми светеше простор-докоснах го, ала не го усетих.

И се уплаших като пелена, с която бебето дори насън не свиква. Добре, че има късче планина и най-отгоре- необятна тиква.

Сега съм бос и пращен до уши. Сърцето ми отвърх дървото вика.

И се опитва да се утеша, че по пътеката не идва никой.

МАНАСТИР

Пътеката издъхва най-отгоре с опашка на орел и на магаре. Но вижда манастир, скали и орех, и ветрове с прокъсани хастари.

Един монах долита с боровинки и оцветява облак и молитва. Залезва слънце, образът му синкав ухае на разполовена тиква.

Ако посмееш, гледаш долината, осеяна с картофи и пъстърви, или конета мокър на реката, със който шипка ризата си кърпи.

Ако не смееш, си измисляш пламък от свещите, които си говорят, и сядаш до напечения камък, за да му капнеш своята умора.

Изгрява нощ и орехът си ляга. Монах облизва устните си жадни. Луната тръгва с бронзова тояга и се страхува, че край нас ще падне.

САМОЧУВСТВИЕ

Където мен ме няма, боже бял, ще разцъфтят и мишки, и хлебarki. Най-финият нюанс-надебелял, ще губи своята тайнственост и яркост.

Където мен ме няма – жабуняк ще е воал за всяко огледало. И нотите с подут от мъка крак ще куцат към пресипнало начало.

Където мен ме няма, има прах и Космосът е силно алергичен. Дори принцесата върху зърно от грах на невъможния си сън се врича.

Където мен ме няма... Боже рус, не вярвам някой да се разтревожи, че този стих с неописуем вкус пълзи в калта и сменя девет кожи.

Не си мислете, че съм полудял- аз просто съм погълнал всички чаши. И като гледам Господ побелял, от черните му панделки се плаша.

СФИНКС

По-тъжен съм от детска психиатрия. Душата ми на сол ще се разсипе да гледам как с очи на Клеопатра прииждат пясъците на Египет.

Децата ми на щъркелите с клюна пришиха кръстче в черните простори. Луната снощи бе като маймуна, която от небето ми говори.

Реките със кърмата на старица се мъчат да удавят моите устни. И все едно е- Вит или Марица при рибите си трябва да ме спуснат.

Ако не мога бавно да доплувам и да извикам, че брегът е свършил, глътнете мисълта, че съществувам, със клюна на последния ни щъркел.

И с крак единствен тихо разходете отчаяното и безцветно време. Докато аз с опашка на комета се върна от гнездото да ви взема.

ЖАК ПРЕВЕР

ПТИЧЕТО И КОТАРАКА

Отчаяно се вслушва мъничко селце
Във песента на птиченце ранено
Единственото птиче във селцето
На което единственият котарак
Половината телце откъсва
Внезапно песента прекъсва
И котаракът повече не мърка
Не се облизва, муцунка не търка
И за да получат селяните утешение
Устройват чудно погребение
Подир ковчег от слама дето
На птичето лежи телцето
Върви с поканените котарака
Малко момиченце стиска капака
И по пътя не спира горчиво да плаче
Ако знаех обаче че всичко това ще те
разстрои така
Му казва котарака
Щях цялото птиче да изям без остатък
И по нататък ако някой ме запита
Щях да кажа че съм го видял да отлита
Да отлита там на края на света
Там където е толкова далече
Че който замине не се връща вече
По-малка тогава би била скръбта
Щеше да усетиш просто вкуса на
жалостта и на тъгата
Не трябва да се правят наполовина
нещата.

КАК ДА НАРИСУВАМЕ ПОРТРЕТ НА ЕДНА ПТИЧКА

На Елза Анрикес

Най-напред рисувайте клетка
с открита вратичка
рисувайте после
нещо изящно
нещо просто
нещо красиво
нещо потребно
за птичката
срещу голямо дърво след това платното
сложете
във градина
гора
или лес
зад дървото се скрийте добре
не говорете
не мърдайте никак...
Бързо понякога птичката идва
но понякога трябват й дълги години
за да реши там да пристигне
Ала вие кураж не губете
чакайте
чакайте ако трябва години
бързото или бавно пристигане
не определя успеха
на вашата картина
Щом птичката дойде
ако дойде въобще
тишина запазете
оставете сама да се вмъкне във
клетката

Художник Севда Драгнева - Триптих на морето, масло

и когато тя вътре се спре
затворете полека вратата със четката
после
без да докосвате нито едно птиче перо
една по една изтрийте решетките
след това направете портрет на
дървото
най-красивия клон изберете
за птичката
рисувайте още нежен полъх на
вятър, листа,
слънчев прах,
шум на мушички във знойната лятна

трева
и очаквайте песента ѝ да звънне
самичка
Ако птичката не посмее да пее
лош знак е това
знак че портрета е зле нарисован
но ако пее – песента е поличба добра
и да се подпише платното си струва
Отскубнете тогава със нежна ръка
само едно от перата красиви
и в някой ъгъл на вашата творба
напишете си името.
Превод от френски: ИВАН КЪОСЕВ

СТО ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ЯНА ЯЗОВА

ЗА “ФЕМИНИСТКАТА” ПЕРСПЕКТИВА В ТРИЛОГИЯТА “БАЛКАНИ”

От стр. 1

индивидуалните разлики вътре в множеството на женските си персонажи по отношение на тази идея. Част от героините ѝ (презвитера Нона - майката на Райна княгиня, Ванка - съпругата на даскал Петър Бонев и др.) са дълбоко предани на патриархалния закон, идентифициращ женската субектност със задължителната женствена, т.е. пасивна социална позиция. Те възприемат мъжката патриотична активност като заплаха за уюта и сигурността на семейното огнище, край което протича отредената им от векове обществена роля. Други обаче (игумения Евпраксия, високообразованата Серафима и останалите сестри от Калоферския манастир, Райна Княгиня и нейните сърцати съгражданки) леят куршуми и правят фишеци редом с децата и съпрузите си в избите на собствените си домове. Освен със своя деятелен патриотизъм, те се открояват с антипатриархални, в отделни случаи и с еманципистки, социални и културни амбиции. И едните, и другите впрочем аргументират тезата на авторката за ролята, която полът играе в човешката самоопределяне в света, дават художествена плът на идеята ѝ за съществуването и на особена **социополова обществена философия**.

Родовият бинаризм в мисленето на повествователката динамизира иновациите в интелектуалното ядро на трилогията, сравнена с “мъжките” романи за националноосвободителните борби. Всъщност в най-общия ѝ идеен план интерпретацията на освободителното движение в

текстовете на Я. Язова остава в рамките на Вазово-Захаристояново-Талевата традиция. Новото е в акцентирването върху женската тема, в богатия художнически коментар относно участието и ролята на жените в движението. Вазовата Рада Госпожина от “Под игото”, както и героините на Талевата патриотична тетралогия, откриват освободителната идея през любовта си към патриотично деятелни партньори. Водещите женски персонажи на Я. Язова обаче **сами** (без мъжка помощ, без посредничеството на избранника на сърцето) генерират патриотично съзнание и активност. Те сами си присвояват правото да ценят и отстояват такива, доскоро типично “мъжки” ценности като Отечество, род, патриотизъм, участие в политическите борби... Българката от романите на Я. Язова повече или по-малко решително, но **винаги** се включва в патриотични проекти и в съдбовните битки за осъществяването им. Жената, обречена от патриархалната култура на обществена пасивност и безгласие, е вече на авансцената. Разклатили са се вековни устои. Едно ново поколение българки поема храбро по стръмните пътища на националната история.. Те влизат в аурата на националноосвободителната епопея със своя особена женска чувствителност, с особен женски ракурс към “мъжкото” дело.

Романизираната биография на историческата Райна Княгиня от втората част на трилогията - “Бенковски”, синтезира симптоматичните тенденции на времето. Неин по-общ обществено-психологически фон е възникването на

социалния импулс за **освобождането на втория пол**, а то за българската жена, според Язова, се случва тъкмо през Възрожденската епоха. Ето защо тя представя своята Райна Княгиня веднъж в културната ѝ битка да продължи образованието си **наравно** с мъжката челяд в дома, разбунтувана срещу диференциращите нагласи спрямо момичето, които му отреждат роля само в лоното на семейството. Втори път в професионалното ѝ осъществяване като дълбоко уважавана в родното Панагюрище, талантива българска учителка. И трети път, не по-малко релефно и впечатляващо, показва героинята си в амбицията ѝ за утвърждаване на още едно необичайно за жената място, този път в йерархията на въстанието: **знаменоска**.

Женската субектност на авторката със сигурност е повод и за романтичното изписване на островната женска “република” на монахините от калоферския манастир. Настроенията в това чисто женско патриотично микрообщество са огледален образ на обществените нагласи в изтерзания от робството български универсум. В пълната си знаковост обаче метохът и героичните му обитателки алегоризират готовността на българските жени да се включат в мащабния социално-обновителен план, решимостта им да участват **наравно** с мъжете в Движението.

Трилогията на Я. Язова принадлежи към епическата ни романистика, изучаваща и изразяваща характерен национален опит. Тя има своето място в поредицата класически летопис-

ни и полуетописни текстове, като “Записки”-те на З. Стоянов, “Видрица” на поп Минчо Драганов, “Под игото” на Вазов или “Строители на нова България” на С. Радев, които изследват (и в известен смисъл задават, налагат) българските социоисторични и социопсихологически архетипи. Сътворена с доста покъсна дата, внушителната романовата постройка на писателката компенсира предшествашото я белетристично дело, доколкото последното откроява една склонност ударението да се поставя върху мъжките персонажи, теми и мотиви. Женската идентичност на Язова ѝ дава предимство при пресъздаване на историческия опит на жените от едно епично време, насочва погледа ѝ към сложността на специфично женските ответни преживявания при активизирането на патриотичните ценности и революционните настроения в общественото съзнание. Централните женски персонажи участват в събития, от които старата патриархална традиция изрично изключва жената. Те мечтаят и работят за освобождението така страстно и дълбоко, както и героите мъже. Самото националноосвободително движение впрочем в реален исторически план развенча обичайната представа за жената и семейството като пречка към свободата, а някои от пресъздаваните освободителната тема белетристи доста преди авторката на трилогията “Балкани” маркират процеса и художнически. В отличие от предходниците си обаче Я. Язова издига в основен романов акцент **разширяването**

на достъпа на жената до патриотичната обществена сцена. Героините ѝ имат публична видимост тъкмо като родолюбиви, жертвено всеотдайни българки. В много по-крупни планове, в сравнение с бележитите си предходници, тя показва участието на жените в обществено-политическите действия. Възрожденската епоха като време на тотално обществено обновление е представена в романовата ѝ поредица от един неразгръщан до нея с такава дълбочина и вдъхновение ракурс: като епоха, която генерира нова култура за женските права като **човешки** права. Променящите се знаци на времето са открити не само чрез използване на натрупаните традиционните **мъжки метафори** на класиците за сакрални в българското съзнание събития и личности. Язова въобще успешно излиза извън зададените от мъжкото писателско мнозинство литературни стандарти, тъкмо защото собственият ѝ интерпретационен подход към националноотговорната тема включва като новаторска аналитична инициатива за задълбоченото изследване на поведението на българските жени около подготовката и при избухването на Априлското въстание. С това трилогията зазвучава в известен смисъл и като **първия “феминистки” прочит на историята на националноосвободителните борби**. Тя откроява съвпаденията, но и различията в мъжкото и женското отношение спрямо ценностите, стратегията и тактиката на националноосвободителното движение.

Продължава в следващия брой

Продължение от бр. 11

И така, първата от четирите предложени пиеси е със заглавие “Гостуване у дома. Провинциална история”. Както споделя Игов, тя алюзивно отпраща към Чеховата “Вишнева градина”. Става дума за едно лозе в провинцията, където се разгръща семейна драма в духа на развихрилите се след 1989 г. социални процеси. Събралите се членове на семейство Гергинови, представители на различни поколения и ценностни модели, говорят езици, които взаимно не се чуват, не се разбират.

От едната страна е Дядото Димитър Гергинов, живеещ в собствен свят, вглъбен в спомени и пейзажи от миналото, от друга, са неговите родственици. Той ревностно брани лозето, което синът му, член на мафиотска групировка, иска да превърне в бензиностанция. Интересен, типичен за 90-те години персонаж е и дъщеря му Катя, оперна прима, гастролираща в чужбина. Тя е без голяма творческа дарба, но с огромна амбиция да бъде начело на гилдията и в родината. 90-те няма как да минат и без друг, превърнал се в траен за десетилетието типаж – фолк-певицата Десислава, внучка на Димитър Гергинов. Описанието на едно от домашните фолк-шоута е среднестатистическа извадка на състоянието на българското общество, озовало се в повсеместния хаос на “новото време”.

Разгулното, ниско-примитивното, необуздано-първичното са доминиращи форми на поведение. 90-те изтриват категории като срам и свян, чест и позор, братство и бащинство. 90-те унифицират и вулгаризират, профанират и деструктират заобикалящото. Най-важни са “инвестиращите”. Те имат права над всички и всичко. Защото: “Големите игри струват много пари”. За 90-те са характерни задкулиските машиниции, гръмките слова, европейските експерти, убийствата на министри, арестуваните чеченци, оръжейните сделки, похотливите актриси, тържествените речи, фалшивите патриоти...

Цялото това смешение на високо и ниско, на престъпно и законно, на идеално и вулгарно създава остра *екзистенциална несикурност*, която е и основната нишка на творбата.

В безнаказан, но свръхпрестижен стил на живот се превръщат “плюскането”, “коктейлстването”, “изнасилването”, “гавренето” със столетни символи и достойнства. Все пак в първата пиеса заедно с живеещия с ценностите на отрицалото дядо Димитър Гергинов, който сам по себе си е контрапункт на случващото се в Прехода, се откроява съвсем ненаатрапчиво, дискретно образът на по-малката му внучка, 16-годишната Анна-Мария. Ранима, чувствителна, творческа натура, тя е обратното на безочливия свръхпотребителски отцеубийствен свят. Двойничка на дядо си, тя е съвестта, човешкостта в отношенията между себеподобните.

Втората картина е със симпатичното заглавие “Президентът. Мобифонна новела”. И тук се сблъскваме с характерните типажки за социално-политическите промени след 1989-а. Съвсем резонно с оглед на философско-историческите акценти в “Там на Балканите”, те не са персонализирани. Шефът, Секретарят, Главният редактор,

Проф. АНТОНИЯ ВЕЛКОВА-ГАЙДАРЖИЕВА

ТАМ НА БАЛКАНИТЕ. ЗА СВЕТЛОЗАР-ИГОВАТА “ПЕСИМИСТИЧНА ТЕОРИЯ ЗА БЪЛГАРСКИЯ НАРОД

Журналистката, Политологът, Президентът, Шофьорът, Сервитьорката. Все важни фигури за Прехода – от властимащия елит до обслужващия персонал. За да се види, че всички заедно врат и кипят в един казан. Че често пъти Шофьорът и Сервитьорката, Политологът и Редакторът са по-възлови от Шефа и Президента. В глобализираните общества социолози и политолози, заети с “мениджмънта на общественото строителство” (по Зигмунт Бауман) винаги са в услуга на управляващите.

Когато се наднича в “кошчетата с мръсно бельо” в средите на висшите ешелони на властта, няма как да се мине и без любовно-еротичните сюжети. Опакоето, пикантното, пошлото привличат, задоволяват първични инстинкти, пробуждат тъмни нагони, разголят неподозирани страсти.

Именно в тези повърхностно-примитивни пластове на менталното и социалното пребивава Журналистката, така нареченото “мило дете”. За разлика от Секретаря тя не вниква в дълбочината на идеологическите и геополитическите предизвикателства, но за сметка на това е родена “красива и с късмет”. Нейната служба е да доставя удоволствия на шефа, да изпълнява заръките му, да краси офиса му. Да дискредитира “стари муцуни” в политиката, но и да лобира за нови, да гради фалшиви имиджи, да сгромолява човешки съдби, да славослови или окаква – без каквито и да е принципи (“Слабостите човешки са хубаво нещо, но ако човек ги няма, не е трудно да му се припишат”). Журналистката умее да играе с тялото си. Обичлива и кокетна с Шефа, тя е такава и със Секретаря.

Журналистката е едно от превъплъщенията на десетките “мили деца”, чието име е “легион”. Първични и безогледни, хитри и лекомислени, цинични и безсъвестни, те ровят в подлостите на житейското, в “микробите” на светското, в потайностите на интимното без да усещат, че има моменти, в които трябва да се спре. Докато и те не бъдат използвани като “винтчета и бурмички” в голямата машина за трупане на власт и пари. Машина, чиито главни действащи лица така и си остават невидими, недосегаеми. Господарите на света.

„Президентът” проблематизира една болезнена съвременна ситуация, в която „малкото наблюдават многото”, както се изразява Зигмунт Бауман, режисират съдбите им, разпореждат се с живота и даже със смъртта им. От друга страна тъкмо тези малцина избраници са „глобалните”, тези, които се „реят” над световите на простосмъртните, за да ги направляват и подчиняват.

“Юлска нощ” е другият смислов важен “историко-драматургичен” фрагмент, в центъра на който стои фигурата на *монарха*. Макар че визира конкретноисторическа личност (цар Борис III), образът има доста по-обобщаващи социалноисторически функции.

В композиционно отношение

пиесата напомня една творба от националния литературен канон, а именно “Книга за българския народ” от Ст. Михайловски, в която Абдулрахман паша, формално изповядвайки се пред своя племенник, прави дисекция на авторитаричната власт. За да се окаже, че властникът е безсилен пред властта. В случая Св. Игов е постигнал психологически въздействащ образ, притежаващ силни интуиции за съдбините на България, трагически предусети за преразчертаване на геополитическата карта, за рухване на статуквата. Изобщо за *безизходния драматизъм* на Балканите.

Особено интригуват размислите на монарха, свързани с осъдения на смърт Поет. Естествено, че тук сюжетът заплита участта на “огняроинтелигента” Никола Вапцаров, близостта между царското семейство и това на поета. Но най-вече впечатлява внимателно обмисления ход на Борис все пак да не помилва младия мъж – за да го спаси от собствените му идеологически съмишленици.

Пиесата поставя един вечен проблем на световната нравствено-философска мисъл – за изкуството и властта, за Поета и идеологията (независимо каква е тя). При това тук монархът не е представен схематично, а като сложна, вътрешно драматична личност – на психологическите колебания, на моралните дилеми. От една страна е интимно изповедното (“Не съм жесток по природа, защото съм мекушав”), от друга, е политически-безалтернативното (“Но ми се е налагало като политик, ако не да върша жестокости, поне да не ги предотвратявам”).

Патосът на монархическото слово е зареден с предчувствия за бъдещето. Цар Борис е представен като човек с “усет за историята”, за важното и маловажното, за възвишеното и ниското, за безумията и просветленията в политиката. В крайна сметка монархът формулира идеята, че поетическите визии са по-значими и субстанциални от заобикалящите ни факти и реалности: “И това вече е, според мен, белегът на голям поет – размишлява монархът. – Трябва да усетиш новото, драги. Изкуството е винаги авангард на времето. А този поет е първият, който е усетил това ново. Четох и разни други от техните челоетарски поеми – спомени за село, биволи някакви, овчарски торбички и други селски простотии. А този болен младеж е усетил бъдещия свят. И ще бъде поетът на бъдещия свят”. Тук Св. Игов развива една идея, която често споделя напоследък: “Разумната дистанция към хората на изкуството е най-добрата позиция не само за един владетел, а и за самото изкуство”.

Визираща първата половина на 20 в., пиесата “Юлска нощ” стига до неразрешимите проблеми – за заклещеността ни в историята, за безумните битки между маниакалните водачи на тъпшите (Хитлер и Сталин), за безсмислените човешки взаимоотношения, за неразбраността на безпомощния пред

бесовите на съвременността си държавник.

В тази посока е разгърнат и последният художествен фрагмент от романологията – повестта “Господинът от Балканите”. Замислена като постмодерен роман-игра, тя въвлича в сюжета си емблематични, но и недотам известни личности и герои от творби на българската литература и духовен живот. Макар че Св. Игов в своята “работна тетрадка” назовава „господина от Балканите” (Борис Глаушев от Димитър-Талевия роман “Гласовете ви чувам”), той носи типологическите характеристики изобщо на българския интелектуалец от началните десетилетия на 20 век. Той е безусловно отдаденият на македонската идея революционен деец, обладан от жертвен трагически героизъм в името на една идеална кауза. Понеже в “повестта” се споменава на няколко пъти името на Васил Пундев, всъщност господинът от Балканите може да бъде и самият той – модерен литературен критик, историк, учен, журналист, безосъществено отдаден на постигането на националните идеали. Трагично инициран от всевидещия поет Яворов в македонските работи, за Пундев обричането на Македония е екзистенциален дълг. През последните години от своя кратък земен път В. Пундев е ходел с телохранители и много добре е знаел, че македонското движение е дегенерирало до братоубийствена терористична организация. И въпреки това е отстоявал позициите си на българин и интелектуалец.

Героят на повестта обаче едва в предсмъртните си мигове проумява безсмислеността на всички политически теории и практики. Едва в края на дните си разгадава подмолните ходове на Външните сили. Господинът от Балканите, каквото и да е неговото име, е потресен от болестите на 20-ия век, от корупирането на свестните, от унизяването на достойните.

Повестта излага като на лента споменно-ретроспективни епизоди от живота на героя. Тук естествено не се следва линейната хронология, а „капризите” на асоциативното интелегентско съзнание. Самите фигури, които спомените му извикват – на македонствания другар Тодор Александров, на идеалиста философ д-р К. Кръстев, на трагическия поет П. К. Яворов, на ерудита модернист Г. Милев, на “великобългарина” с фроййдистки увлечения Найдено Шейтанов - съставят ядрото на българската интелигенция. Възнуващи са преживяванията на европейски образования българолюбци, на защитилия докторати по философия и право в Лондон, Париж и Виена пропагандатор на македонския въпрос в европейската преса, стигнал до *прага на отчаянието, разгадавайки злокобността на всички екстремистки политически движения*.

Както става ясно, в “Господинът от Балканите” Св. Игов въвлича по своеобразен начин стратегически за своя сюжет персонажи от

романите на тримата класици Д. Димов, Д. Талев и Ем. Станев, като смислоторчески ги доработва. Този факт предполага и включването в приложенията на статията “Третият случай”. Въпросният текст по блестящ начин изследователски аргументира тезата, че големите български писатели надмогват външните (политически, икономически, идеологически) обстоятелства, “надхитряват” властта; че шефдорите се създават “не само благодарение на, но и ВЪПРЕКИ” конкретно политическите условия. Дори във времена на непробиваеми диктаторски режими, когато идеята за Човекобога добива своите най-зловещи измерения, изкуството успява да пребори Системата.

Последните страници от настоящата “романология” ни съприкосновяват с мислителя хуманитарист, социалния психолог, културния антрополог Светлозар Игов.

Наистина впечатляващо е умението на Св. Игов да прави едновременно синхронни и диахронни срезове на културно-историческото поле, да подлага на сериозен анализ отношенията между литературата и властта, изкуството и политиката. Неслучайно повечето герои в “Там на Балканите” са пронизани от екзистенциалистката идея за историческото като поприще на омразата, злото и насилието; от идеята, че единственият изход от ужасите на историята е с трансцендентален характер.

Така и в тази книга се извисява и усилва гласът на учения и писателя, на образотвореца и ерудита, на художника и философа – на интелектуалеца Св. Игов, за когото е важно най-вече битието на идеите в словото. Ето защо и художествените, и литературоведските му текстове отвеждат към дълбинни социални, национални, хуманитарни проблеми – към *проклетите въпроси* на човешкото съществуване изобщо.

Различен и единосъщ, моралистично-афористичен и екзистенциално-скептичен, еуфорично екзалтиран и успокоено-съсредоточен, Св. Игов, като един от “героите” на студията си за романа – Протей – притежава неизчерпаема енергия да се превъплъщава в различни интелектуални роли, да сътворява, анализира и пророкува живота на литературата като “автономна социална институция”. Защото Св. Игов е от малцината български изследователи, убедени (както любимия си П. П. Славейков) в способността на литературата да *преобразява действителността, да провижда* бъдещето.

PS Случи се така, че след като бях написала този текст, прочетох послеслова на Св. Игов към малката книжка “Раждането на фашизма”, съдържаща публицистични статии и есета на Иво Андрич по темата. Текста си Игов оригинално озаглавява “Писателят като политически диагностик”. Всъщност “Там на Балканите” и въпросният послеслов утаяват в себе си общи идейно-тематични ядра, фразеологични конструкции, философско-исторически концепти и пр. Те взаимно се допълват и дописват. Това е поредният факт в подкрепа на казаното по-горе, че цялостното творческо и изследователско дело на проф. Игов можем да четем като единна творба.

КРАСИМИР МАШЕВ

ИДИОМ

Блъскам си кратуната плешива.
На кого да вярвам днес?
На синдикален Буда или
на партиен Шива
да отдам душа, любов и чест.

- Един Господ знае... – казва всеки
този вехт като Завета идиом.
От тежък грим жените днес са леки.
Бардаците са техен храм и дом.

Един Господ знае. Той много знае
за родните ни ъндърпреизподни.
Политици и магистрати в тях
ще разпознае
по неведомите пътища господни.

ГЕОРГИ БЕРБЕНКОВ

И сред екипажа на кораба се
срещат пасажери.

Не искаше да се разделя с
морето, защото жена му го
чакаше на сушата.

Моряшката слава тръгва най-
често от сушата.

Откритото море крие много
изненади и когато е тихо.

Дори в собствените води
плуваше със спасителен пояс.

ТУРХАН РАСИЕВ

* * *

Със сонда пробиха дупка в
морето и сега се мъчат да я
запушат с пръст!

* * *

Колкото и парадоксално да
звучи в на сушата перат пове-
че пари, отколкото в морето.

* * *

На кораба няма място за тези,
които гонят Михалю...

* * *

В морето границата е до там,
докъдето можеш да плуваш.

* * *

През миналата година
управляващите така ни
оправиха, че и мъжете заче-
наха.

* * *

Дядо Мраз или Дядо Коледа
предпочитам? От Дядо Мраз
ми става студено!

* * *

През новата 2013 година ще
бойкотираме „Топлофинация“
– ще преминем към топло-
фиркация.

Един Господ знае за тези магистрали,
за офшорни оазиси и светлини зелени,
за банковите тайни на престъпни
капитали,
и на кого сладнят цените пресолени.

Един Господ знае как се срасна
престъпност с власт, с държава, с политика
във една прегръдка толкоз страстна,
че у нас за всеки са си лика и прилика.

Един Господ знае. Уж знае всичко
за всяка твар и живо същество,
но не подозира Той едничко:
по нашите земи е от дърво.

В Него блъскам си кратуната плешива.
Един Господ знае и дали съм добре.
И в какво живея време?
И моята молитва, пламенна и жива,
дървеният Господ няма да приеме,
нино, присно и веќеи няма и да разбере.

ВЛАДИМИР РУСЕВ-МИЧМАНА

* * *

Жаждата ми за знания е по
наследство. Знанията са от
майка ми, а жаждата – от
баща ми.

* * *

Властта е като дърво с майму-
ни. Тези, които гледат надолу,
виждат усмихнати физионо-
мии, а тези, които гледат наго-
ре, виждат само задници.

* * *

Ние сме страна с традиции
във физическата култура...
Даже и прасетата по Коледа
бягат за здраве.

* * *

По-добре да гледаш жени,
които не можеш да имаш, от-
колкото да имаш жена, която
не можеш да гледаш.

* * *

Как да опазиш вътрешната
си симетрия с жена – дебела
на екватора, превтасала на
тропиците и ялова на двата
полюса?!

ТРАС КИСЕЛОВСКИ

ТРИ НОВИ КНИГИ ЗА ЕДНА ГОДИНА

На епиграмиста Илия Бербе-
ров, който живее и твори от 1970
г. в град Аксаково, тази година му
провървя. Слънцето три пъти из-
гря на неговата улица и... - издаде
три книги с епиграми: “Инерция”,
“И на нашата улица” и “Анахро-
низми”. На първите две художник
е д-р Петър Костов, а на третата
- Димитър Атанасов, наш събрат
от Кубрат. И на трите книги ре-
дактор е друг епиграмист - Георги
Бербенков, издател - ИК “Море”
- Варна.

Илия Берберов по професия
е зооинженер, а по призвание –
хуморист; животните лекува с
помощта на медицината, а хор-
ските недъзи - чрез смях. От 1998
г. е пенсионер - има повече да си
затяга колана и да пише.

Хобито му е да пише епиг-
рами и афоризми. Има публика-
ции във в. “Народно дело”, “Чер-
номорски преглед”, “Про Анти”,
“Втора младост”, “Ретро” и “Трета
възраст”.

В трите си книжки Илия Бер-
беров е събрал към 700 епиграми,
почти няма нередност в днешна
България, която той да не е жи-
госал.

Пожелаваме му инерцията,
която е набрал с първата си книга
“Инерция”, да не спира да ни рад-
ва с нови книги и в следващите
години.

ВЕСЕЛ ХОРОСКОП
РИБИ

(19 февруари - 20 март)

Ако сте вегетарианци, не захвапвайте въдицата с тлъст червей. Бъдете кротки
като кротушки, не гледайте да ви обявят за лапнишарани. Не се страхувайте от
политическата суша, защото лидерите не обичат да остават на ... сухо.
Четете редовно “ЛОВ И РИБОЛОВ”, но първо се абонирайте за в. “МАСКАРАД” !

НИКОЛАЙ ЦОНЕВ

ДАЛЕЧНО ПЛАВАНЕ

Съзнание мое, промито,
/в идейното старо корито/,
когато те плакнат добре
на тебе ти викат - честито,
честито,
ти плаваш в открито море!
Съзнание мое промито,
честито, честито,
не може света да те спре
да плуваш в открито море –
в идейното старо корито,
на всичко отгоре - пробито!
Честито!!!

РИБЕН
ОПТИМИЗЪМ

-На тоя сос
безкрайно са
пределите! –
скандираха в консервата
сарделите.

ВЕСТНИК „КИЛ“ -
С МЕДИЙНОТО СЪДЕЙСТВИЕ
НА ТЕЛЕВИЗИЯ
„ЧЕРНО МОРЕ“

ЧЕРНО
МОРЕ

Пътувайте с вестник

Той ще ви отведе в страната на прекрасното. Ще ви достави
духовна наслада със своите стихове, разкази, есета, с историческите
и публицистични материали, които публикува на страниците си.
Всичко това само срещу 6 лева годишен абонамент. 12 броя в годината.

Абонирайте се за вестник “КИЛ”. Каталожен № 2584

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ:

Ангел Дюлгеров – главен редактор

Иван Овчаров, доц. Людмила Стоянова,
Станка Бонева, Симеон Илиев

Ръкописи не се рецензират и не се връщат.
Хонорари се изплащат последните четвъртък и петък
на месеца от 14 до 16 часа.

Издателство МС ООД, Печат: Разград Полиграф ООД

месечно издание

Култура, Изкуство, Литература

ISSN 1310-120X

адрес на редакцията: 9000 Варна, ул. “Крале Марко” 11,
тел.: 052/639 374; 0885 210 890

e-mail: kil2009@abv.bg

www.kilittera.ucoz.com

Издава се с финансовата подкрепа на Община Варна